

GDK 931 + 907 : 97

Prispelo / Received: 02. 06. 1999
Sprejeto / Accepted: 20. 12. 1999

Strokovni članek
Professional paper

BIOTSKA PESTROST GOZDOV V NOVEJŠIH MEDNARODNIH IN DOMAČIH PRAVNIH DOKUMENTIH

Franc FERLIN*, Nike POGAČNIK**, Lado KUTNER***, Matjaž ČATER****

Izvleček

Članek obravnava naslednje mednarodne pravne akte in strateške dokumente s področja biotske pestrosti: Konvencijo o biotski pestrosti, Konvencijo o varstvu Alp s Protokolom o gorskem gozdu, Agendo 21, Resolucije o varovanju gozdov v Evropi, Vseevropsko strategijo o biotski in krajinski pestrosti in njen delovni program, Strategijo EU o biotski pestrosti in Gozdarsko strategijo EU. Med domačimi pravnimi akti članek obravnava Zakon o varstvu okolja in Zakon o ohranjanju narave ter Zakon o gozdovih in Program razvoja gozdov v Sloveniji. Slovenska gozdarska zakonodaja in politika že vsebujeta večino mednarodno sprejetih načel, priporočil in zavez glede ohranjanja biotske pestrosti in trajnostne rabe njenih sestavin. Temeljne mednarodne zaveze, ki se še ne uresničujejo, so naslednje: ugotavljanje in spremljanje biotske pestrosti gozdov z ocenjevanjem stanja na državni ravni, ustanavljanje zavarovanih območij (naravnih parkov) ter zagotavljanje proračunskih spodbud za uporabo okolju prijaznih tehnologij v gorskih območjih, vključno z nekaterimi strožjimi določbami Protokola o gorskem gozdu. Slovenska gozdarska politika na področju biotske pestrosti je okvirno usklajena z najnovejšimi strateškimi usmeritvami EU, domača gozdarska zakonodaja in zakonodaja s področja ohranjanja narave pa nista ustrezno usklajeni.

Ključne besede: biotska pestrost gozdov, pravni in strateški dokumenti, politika ohranjanja, trajnostna raba

FOREST BIOLOGICAL DIVERSITY IN RECENT INTERNATIONAL AND NATIONAL LEGAL DOCUMENTS

Abstract

The article deals with the following legal acts and strategic documents in the field of biological diversity: the Agreement on Biological Diversity, the Agreement on the Protection of the Alps with the Protocol on Mountain Forest, the Rio Agenda 21, Resolutions on forest protection in Europe, the Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy with its Work Program and the EU Forestry Strategy. As to national legal acts the article deals with the Act on Environmental Protection, the Act on Nature Conservation, the Act on Forests and the Program of Forest Development in Slovenia. Slovenian forest legislation and policy have already accepted most of the internationally recognised principles, recommendations and obligations as to the conservation of biological diversity and sustainable use of its elements. The basic international obligations which have not been put into practice yet are: the establishing and monitoring of forest biological diversity and the elaboration of an estimate of the situation on a national level, the founding of protected areas (natural parks) and securing stimuli from the budget for the use of environment-friendly technologies in mountainous regions, including some of the (more strict) provisions of the Protocol on Mountain Forest. Slovenian forestry policy in the field of biological diversity has roughly been harmonised with the recent strategic EU directives yet domestic forestry legislation and the legislation regulating nature conservation have not been co-ordinated yet.

Key words: forest biological diversity, legal documents, conservation policy, sustainable use

* mag., Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, SVN
** univ. dipl. inž. gozd., Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, SVN
*** mag., Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, SVN
**** mag., Gozdarski inštitut Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, SVN

VSEBINA
CONTENTS

1	UVOD	
	INTRODUCTION	239
2	GLAVNE VSEBINE PRAVNIH AKTOV IN STRATEŠKO-POLITIČNIH DOKUMENTOV Z VIDIKA BIOTSKE PESTROSTI GOZDOV	
	THE MAJOR ISSUES OF LEGAL ACTS AND STRATEGIC-POLITICAL DOCUMENTS FROM THE FOREST BIOLOGICAL DIVERSITY ASPECT	241
3	USKLAJENOST SLOVENSKE GOZDARSKE ZAKONODAJE IN POLITIKE - RAZPRAVA	
	CO-ORDINATION OF SLOVENIAN FORESTRY LEGISLATION WITH POLICY - A DISCUSSION.....	267
4	POVZETEK	272
5	SUMMARY	275
6	VIRI	
	REFERENCES	277
7	ZAHVALA	
	ACKNOWLEDGMENTS.....	279

1 UVOD INTRODUCTION

Članek obravnava novejšje temeljne, mednarodne pravne akte in strateško-politične dokumente s področja ohranjanja biotske pestrosti gozdov, večinoma sprejete po letu 1990, in sicer:

- Konvencijo o biotski pestrosti (1992),
- Konvencijo o varstvu Alp (1991) s Protokolom o gorskem gozdu (1996),
- Agendo 21 - akcijski program Združenih narodov za uveljavljanje družbeno, gospodarsko in okoljsko trajnostnega razvoja (1992),
- Resolucije o varovanju gozdov v Evropi, zlasti strasbourgško - S2 (1990), helsinški - H1 in H2 (1993) ter lizbonsko resolucijo - L2 s prilogama I in II (1998),
- Vsevropsko strategijo o ohranjanju biotske in krajinske pestrosti (1996) z Delovnim programom za ohranjanje biotske in krajinske pestrosti v gozdnih ekosistemih za obdobje 1997 - 2000 (1997),
- Strategijo EU o biotski pestrosti (1998) in
- Gozdarsko strategijo EU (1998).

Največjo pozornost v članku posvečamo krovnim mednarodnim dokumentom v »pristojnosti« gozdarstva, posebno tistim, ki se nanašajo na ugotavljanje in spremljanje biotske pestrosti gozdov ter na usmeritve in ukrepe za njeno ohranjanje, kar je tudi temeljni namen projekta¹, v okviru katerega je nastal ta članek. Zato npr. nismo posebej obravnavali nekaterih specifičnih mednarodnih pravnih aktov s področja varstva rastlinskih in živalskih vrst in habitatov, niti t.i. sekundarne zakonodaje EU (uredbe in navodila) s tega področja.

Med domačimi, za biotsko pestrost gozdov ključnimi pravnimi akti obravnavamo le novejšje: Zakon o varstvu okolja (1993), Zakon o ohranjanju narave (1999), Zakon o gozdovih (1993) in Program razvoja gozdov v Sloveniji (1996). Drugih domačih (podzakonskih) predpisov, ki se nanašajo na biotsko pestrost gozdov, v tem članku prav tako posebej ne obravnavamo.

¹ CRP projekt V4-0172-98: »Ohranjanje in primerno pospeševanje biotske pestrosti gozdov v Sloveniji«, 1998-2000.

Mednarodni akti oziroma dokumenti s področja biotske pestrosti so bodisi pravno ("*legally binding*") ali pa nepravno ("*not legally binding*") obvezujoči. V kategoriji pravno obvezujočih aktov so konvencije s protokoli, ki imajo značaj mednarodnih pogodb, in se – ko so ratificirane in objavljene – v našem pravnem sistemu uporabljajo neposredno (ŠINKOVEC 1994). V kategoriji nepravno, t.j. predvsem moralno-politično obvezujočih dokumentov so resolucije, akcijski programi oziroma načrti in strategije ter smernice. Tudi ti dokumenti so - kljub svoji pravni neobveznosti - zelo pomembni zaradi avtoritete organov, ki so jih sprejeli (ŠINKOVEC 1994) oziroma zaradi obvezujočih pravnih podlag, na katerih temeljijo. Pomembni so tudi zaradi priprave in razvoja pravno zavezujočih aktov (npr. konvencij). Podobno kot mednarodni akcijski programi oziroma načrti tudi naš gozdarski nacionalni program v bistvu ni pravno obvezujoč, z izjemo vseh tistih delov, ki so pri nas urejeni z zakonom oziroma jih program ureja kot podzakonski predpis.

Temeljni namen članka je zgoščeno predstaviti bistvene vsebine obravnavanih pravnih aktov in strateško-političnih dokumentov o biotski pestrosti gozdov, oceniti usklajenost gozdarske zakonodaje in politike z mednarodno, vključno z oceno medsebojne usklajenosti gozdarske in naravovarstvene zakonodaje na tem področju ter podati predloge za dopolnjevanje oziroma prilagajanje gozdarske zakonodaje in politike.

2 GLAVNE VSEBINE PRAVNIH AKTOV IN STRATEŠKO-POLITIČNIH DOKUMENTOV Z VIDIKA BIOTSKE PESTROSTI GOZDOV
THE MAJOR ISSUES OF LEGAL ACTS AND STRATEGIC-POLITICAL DOCUMENTS FROM THE FOREST BIOLOGICAL DIVERSITY ASPECT

2.1 SVETOVNA RAVEN
WORLD LEVEL

2.1.1 Konvencija o biotski pestrosti
Agreement on Biological Diversity (BDA)

Cilji Konvencije o biotski pestrosti² (KBP), ki je bila sprejeta na Svetovnem vrhu v Rio de Janeiru leta 1992³ in jo je Slovenija ratificirala v letu 1996 (Zakon o ratifikaciji Konvencije o biološki raznovrstnosti 1996), so »ohranjanje biotske pestrosti, trajnostna raba njenih sestavin ter poštena in pravična delitev koristi od uporabe genetskih virov, skupaj z ustreznim dostopom do njih in primernim prenosom ustreznih tehnologij, ob upoštevanju vseh pravic do teh virov in tehnologij ter s primernim financiranjem«. Konvencija določa splošne ukrepe za ohranjanje in trajnostno rabo sestavin biotske pestrosti, kot so priprava in razvoj državne strategije, načrtov in programov za ohranjanje in trajnostno rabo sestavin biotske pestrosti ter integracijo v ustrezne sektorske načrte, programe in politike. Posebno mesto je namenjeno tudi ugotavljanju in spremljanju sestavin biotske pestrosti, pomembnih za njihovo ohranjanje in trajnostno rabo. Za gozdove in gozdarstvo so zelo pomembne usmeritve za ohranjanje biotske pestrosti *in situ*, po katerih vsaka podpisnica mora, če je to možno in ustrezno:

- ustanoviti sistem zavarovanih območij, kjer je treba sprejeti posebne ukrepe za ohranitev biotske pestrosti;
- urejati ali upravljati biološke vire, pomembne za ohranitev biotske pestrosti;

² Po Konvenciji o biotski pestrosti je "biotska pestrost variabilnost med živimi organizmi, ki izhaja iz vseh virov in vključuje, med drugim, kopenske, morske in druge vodne ekosisteme ter ekološke komplekse, katerih del so; to vključuje pestrost znotraj vrst, med vrstami in pestrost ekosistemov."

³ Izvirni tekst konvencije je objavljen v zakonu o ratifikaciji (1996).

- spodbujati zavarovanje ekosistemov, naravnih habitatov in vzdrževanje populacij, ki so sposobne nadaljevati vrste v naravnem okolju;
- spodbujati okolju prijazen in trajnostni razvoj ob zavarovanih območjih;
- rehabilitirati in obnavljati načete ekosisteme ter spodbujati krepitev ogroženih vrst;
- preprečevati vnašanje tujih vrst, nadzorovati ali izkoreninjati pa tiste tuje vrste, ki ogrožajo ekosisteme, habitate ali druge vrste;
- pripravljati ali ohranjati potrebno zakonodajo oziroma druge predpise za varstvo ogroženih vrst in populacij.

Konvencija daje podpisnicam tudi usmeritve za ohranjanje in trajnostno rabo sestavin biotske pestrosti (vključevanje ohranjanja in trajnostne rabe sestavin biotske pestrosti pri sprejemanju državnih odločitev; sprejem ukrepov, ki se nanašajo na rabo bioloških virov; spodbujanje tradicionalne rabe, če je le-ta v skladu s trajnostno rabo; podpora lokalnemu prebivalstvu v območjih z zmanjšano biotsko pestrostjo, spodbujanje sodelovanja z zasebnim sektorjem). Zelo pomembna je tudi (načelna) določba konvencije, ki nalaga podpisnicam sprejem ustreznih (gospodarskih in družbeno sprejemljivih) spodbujevalnih ukrepov za ohranjanje in trajnostno uporabo sestavin biotske pestrosti. Države podpisnice se tako zavezujejo, da bodo v skladu s svojimi nacionalnimi načrti, prednostnimi nalogami in programi dajale finančno pomoč in spodbujale dejavnosti, ki bodo pripomogle k uresničevanju ciljev konvencije. Razvite države pa se še posebej obvezujejo zagotoviti dodatne finančne vire za izvajanja konvencije v državah v razvoju. Konvencija posebno ureja tudi področje raziskovanja in usposabljanja ter vzgoje in ozaveščanja javnosti. Države pogodbenice se s konvencijo zavezujejo, da bodo ugotavljale in na različne načine zmanjševale škodljive vplive na biotsko pestrost. Konvencija ureja tudi dostop do genskih virov in ustreznih tehnologij za ohranitev in trajnostno rabo biotske pestrosti ter opredeljuje ravnanje ob uporabi biotehnologij in porazdelitev njenih koristi. Pozornost je v konvenciji namenjena tudi okoljsko občutljivim območjem, na primer izsušenim, delno izsušenim in tudi obalnim in goratim območjem.

Dodatke h konvenciji posebej opredeljuje, ekosisteme in habitate, vrste in združbe ter genome in gene, ki so predmet obravnave tega dokumenta. Ekosistemi in habitati, ki jih obravnava, so taki z veliko pestrostjo, številnimi endemičnimi ali ogroženimi vrstami, dalje tisti, ki so družbenega, gospodarskega, kulturnega ali znanstvenega pomena, in tisti,

ki so reprezentativni, enkratni ali povezani s ključnimi evolucijskimi ali drugimi biološkimi procesi. Posebna skrb je namenjena ogroženim ter za raziskave ohranjanja in trajnostne rabe sestavin biološke pestrosti pomembnim vrstam in združbam.

2.1.2 Agenda 21 - Akcijski program Združenih narodov za uveljavljanje družbeno, gospodarsko in okoljsko trajnostnega razvoja

Agenda 21 - Program of Action of the Organisation of the United Nations for the Promotion of Socially, Economically and Environmentally Sustainable Development

2.1.2.1 Poglavje 11 (Gozdovi) in 13 (Gorska območja)
Chapter 11 (Forests) and Chapter 13 (Mountain Regions)

Agenda 21 - Akcijski program Združenih narodov za uveljavljanje družbeno, gospodarsko in okoljsko trajnostnega razvoja, ki je bila sprejeta na Svetovnem vrhu v Rio de Janeiru leta 1992 (Agenda 21: Programme of Action for Sustainable Development ... 1992), v poglavju 11 in 13 vsebuje naslednje, za biotsko pestrost gozdov pomembnejše usmeritve in priporočila, ki naj bi jih uresničevale posamezne države podpisnice:

- vzpostavljanje oziroma razširjanje sistemov zavarovanih območij;
- spodbujanje takšne rabe gozdov, ki malo vpliva na okolje;
- snovanje primernih naravnih rezervatov na reprezentativnih rastiščih oziroma območjih;
- zavarovanje občutljivih gorskih ekosistemov oziroma ogroženih območij, ki lahko služijo varstvu divjadi, ohranjanju biotske pestrosti ali kot nacionalni parki;
- pospeševanje nacionalne politike, ki bi kmetom in lokalnemu prebivalstvu (v gorskih območjih) zagotavljala pridobitev materialnih spodbud za izvajanje ohranjevalnih in obnovitvenih ukrepov ter za uporabo in prenos okolju prijaznih tehnologij ter kmetovanja;
- priprava programov usposabljanja in izobraževanja o primernih tehnologijah in dejavnostih ter okoljske vzgoje za kmete v gorskem okolju.

2.1.2.2 Poglavlje 15 (Biotska pestrost)
Chapter 15 (Biological Diversity)

V poglavju o »Ohranjanju biotske pestrosti« opozarja Agenda 21 na glavne vzroke, ki botrujejo izgubi oziroma procesom zmanjševanja biotske pestrosti. Med njimi navaja uničevanje habitatov, prekomerno izkoriščanje naravnih virov, onesnaževanje in neustrezno vnašanje tujih vrst živali in rastlin. Akcije za obvarovanje in ohranitev genov, vrst in ekosistemov, ki naj bi jih izvedle vlade držav v sodelovanju z Združenimi narodi, nevladnimi organizacijami, zasebnim sektorjem in finančnimi institucijami, v glavnem omejuje na:

- oceno stanja biotske pestrosti na državni ravni;
- izdelavo nacionalnih strategij za ohranitev in trajnostno izrabo sestavin biotske pestrosti; izvedbo dolgoročnih raziskav o pomenu biotske raznolikosti za pomembne ekosisteme; spodbujanje različnih načinov gospodarjenja s prostorom, ki vzdržujejo ali povečujejo biotsko pestrost;
- zaščito naravnih habitatov;
- sanacijo poškodovanih ekosistemov in ponovno naselitev ogroženih vrst itd.

Zanimivo je, da Agenda 21 ne poudarja samo moralno-etičnega in ekološkega vidika ohranjanja biotske pestrosti, temveč tudi ekonomskega. Pri tem navaja neposredne družbeno-gospodarske koristi, ki jih imajo posamezne države zaradi ohranjene biotske pestrosti. Tako npr. omenja konkretne denarne vrednosti, ki jih je prineslo razumno izkoriščanje določenih rastlinskih in živalskih vrst ali genskih potencialov posameznih vrst.

2.2 EVROPSKA RAVEN EUROPEAN LEVEL

2.2.1 Resolucije o varovanju gozdov v Evropi Resolutions on Forest Protection in Europe

2.2.1.1 *Strasbourške resolucije* *The Strasbourg Resolutions*

Na I. ministrski konferenci o varovanju gozdov v Evropi v Strasbourgu v letu 1990, kjer je bilo sprejetih šest resolucij (WEISENBERG / HALKO / RIZK / VELTHEIM 1993), še niso eksplicitno govorili o pojmu »biotska pestrost«. Zelo jasno pa lahko eno od njenih ključnih sestavin izluščimo iz resolucije S2: »Ohranjanje gozdnih genskih virov«. V skladu z načeli te resolucije se države podpisnice in mednarodne institucije zavezujejo, da bodo z uporabo najustreznejših metod uveljavljale politiko ohranjanja gozdnih genskih virov. Ostale strasbourške resolucije sicer še ne nakazujejo aktivne politike ohranjanja in pospeševanja biotske pestrosti, predvidevajo pa aktivnejši pristop pri raziskovanju biotske pestrosti na ekosistemski ravni (resolucija S6). Države podpisnice in mednarodne institucije se namreč zavezujejo, da bodo bolje usklajevale svoje raziskovalne napore na področju gospodarjenja z gozdnimi ekosistemi in da bodo ustanovile evropsko mrežo za raziskovanje gozdnih ekosistemov.

2.2.1.2 *Helsinške resolucije* *The Helsinki Resolutions*

Na II. ministrski konferenci o varovanju gozdov v Evropi v letu 1993, kjer so bile sprejete štiri resolucije in splošna deklaracija (Sound Forestry - Sustainable Development 1993), ki so predstavljale skupen odziv evropskih držav na odločitve v zvezi z gozdovi, sprejete na Svetovnem vrhu v Rio de Janeiru, so se evropske države in EU prvič sporazumele, da »trajnostno gospodarjenje pomeni takšno upravljanje z gozdovi oziroma rabo gozdov ter gozdnih zemljišč, ki ohranja biotsko pestrost, produktivnost, sposobnost obnavljanja, vitalnost in njihov potencial, da sedaj in v prihodnosti izpolnjuje pomembne ekološke, ekonomske in socialne funkcije na lokalni, nacionalni in globalni ravni in ne

škoduje drugim ekosistemom«. Za trajnostni razvoj gozdov je najpomembnejša resolucija H1, neposredno za biotsko pestrost pa resolucija H2.

Resolucija H1 – »Splošne smernice za trajnostno gospodarjenje z gozdovi« vsebuje več pomembnih splošnih smernic za biotsko pestrost, ki jih je potrebno upoštevati v gozdarski politiki in pri gospodarjenju z gozdovi v praksi. Najpomembnejše so naslednje:

- Gozdarska politika mora biti zasnovana tako, da čvrsto spodbuja takšno gozdarsko prakso (v državnih in zasebnih gozdovih), ki zagotavlja uresničevanje vseh funkcij gozdov in trajnostnega gospodarjenja, vključno z ohranjanjem in primernim pospeševanjem biotske pestrosti gozdov.
- Gozdnogospodarska praksa mora zagotavljati varstvo ekološko občutljivih območij, ohranjanje pragozdov in klimaksnih gozdov ter območij s kulturno dediščino, obvarovati kakovost in količino vode in vzdrževati ter razvijati druge varovalne funkcije.
- Gozdnogospodarska praksa si mora prizadevati za ohranjanje, in če je mogoče, tudi za izboljševanje stabilnosti, vitalnosti, obnovitvene sposobnosti, odpornosti in prilagoditvene sposobnosti gozdnih ekosistemov (proti stresu), vključno z njihovim varstvom pred različnimi motnjami. Pospeševati je treba gozdnogojitveno prakso, ki se prilagaja naravnim procesom, aktivno pa je treba zavirati dejavnost, ki je v nasprotju s trajnostnim gospodarjenjem.
- Pri gospodarjenju z obstoječimi gozdovi in snovanju novih je treba izbirati in pospeševati drevesne vrste, ki so dobro prilagojene lokalnim razmeram in zmožne prenašati klimatske in druge strese, vključno s potencialnimi klimatskimi spremembami. Pogozdovati se mora na način, ki ne vpliva negativno na ekološko zanimiva in vredna rastišča in krajine.
- Domačim drevesnim vrstam in proveniencam je treba dajati prednost, kjer je to primerno. Uporaba vrst, provenienc, varietet in ekotipov zunaj njihovega naravnega areala se mora omejevati, tuje vrste pa se lahko vnaša le, če je bil njihov potencialno negativni vpliv preverjen v dovolj dolgem obdobju in kjer zagotavljajo več koristi kot avtohtone vrste.

Glede bodočih akcij so se podpisnice te resolucije med drugim obvezale, da bodo skladno s temi usmeritvami sodelovale pri mednarodnih aktivnostih (v okviru Komisije Združenih

narodov za trajnostni razvoj) za pripravo globalne konvencije o gospodarjenju, ohranjanju in trajnostnem razvoju vseh vrst gozdov.

Resolucija H2 – »Splošne smernice za ohranitev biotske pestrosti v evropskih gozdovih« je posebej namenjena ohranjanju biotske pestrosti gozdov in med drugim temelji na priznanju, da je ohranjanje in primerno povečanje biotske pestrosti v gozdovih bistvena prvina trajnostnega gospodarjenja. V praksi predstavlja ta resolucija začetek uresničevanja konvencije o biotski pestrosti (in drugih naravovarstvenih konvencij) tudi v gozdovih in gozdarstvu. Države podpisnice in Evropska skupnost se v resoluciji, ki sicer ni pravno obvezujoča, zavezujejo, da bodo na različnih ravneh družbe upoštevale naslednje smernice:

- Ohranjanje in primerno povečanje biotske pestrosti naj bo bistvena operativna prvina trajnostnega gospodarjenja z gozdovi, ki jo je treba primerno upoštevati v gozdarski politiki in zakonodaji.
- Ohranjanje in primerno povečanje biotske pestrosti v gozdovih mora izhajati iz specifičnega, praktičnega, stroškovno ugodnega in učinkovitega sistema ocenjevanja biotske pestrosti.
- Z obsegom in stopnjo izkoriščanja gozdov naj se upošteva variabilnost rastišč, da bi tako bolje ohranili pestrost habitatov; gospodarjenje naj bi imelo za cilj povečanje raznolikost habitatov.
- Spodbuja naj se zasnova vrst, ki se v gozdu naravno pojavljajo, prav tako pa naj se teži k variabilnim strukturam sestojev (v skladu z njihovo naravno dinamiko).

Priznavanje podpisnic resolucije, da je ohranjanje in primerno pospeševanje biotske pestrosti bistvena sestavina trajnostnega gospodarjenja z gozdovi, med drugim pomeni, da se pri gospodarjenju z gozdovi:

- ohranja genetske vire gozdnih taksonov;
- pri oblikovanju nacionalne gozdarske politike upošteva varovanje ogroženih vrst in ekosistemov;
- ustanavlja mreže klimaksnih, primarnih in drugih posebnih gozdov;
- uvaja inventurne in raziskovalne programe ter programe vzgoje in ozaveščanja javnosti o biotski pestrosti;
- razvija celovit in odgovoren pristop za ohranjanje in primerno povečanje biotske pestrosti v gozdovih (z razvijanjem nacionalnih in regionalnih smernic);

- spodbuja izboljševanje metod ocenjevanja biotske pestrosti ter vrednotenja vplivov (gospodarjenja) na biotsko pestrost gozdov.

2.2.1.3 Lizbonske resolucije

The Lisbon Resolutions

Za biotsko pestrost je, poleg splošne deklaracije, pomembna lizbonska resolucija L2 – »Vseevropska merila, kazalniki in operativne usmeritve za trajnostno gospodarjenje z gozdovi« (GOLOB 1998), v kateri so se podpisnice odločile, da bodo sprejele vseevropska merila in kazalnike za trajnostno gospodarjenje z gozdovi (kot temelj za mednarodno poročanje in razvoj mednarodnih kazalnikov), nadaljevale uporabo, preverjanje in izboljševanje teh kazalnikov ter sprejele neobvezne vseevropske operativne usmeritve za trajnostno gospodarjenje z gozdovi. Podpisnice so se med drugim zavezale, da bodo podpirale razvoj in uporabo nacionalnih meril in kazalnikov (na podlagi vseevropskih) ter jih vključile v nacionalne gozdarske programe oziroma v gozdarsko politiko.

Vseevropska merila in kazalniki trajnostnega gospodarjenja z gozdovi (priloga 1 k L2) pa tudi Vseevropske operativne usmeritve za trajnostno gospodarjenje z gozdovi (priloga 2 k L2) temeljijo na naslednjih šestih merilih:

1. ohranjanje in primerna krepitev gozdnih virov ter njihov prispevek h globalnim krogotokom ogljika;
2. ohranjanje zdravja in vitalnosti gozdnih ekosistemov;
3. ohranjanje in spodbujanje proizvodnih funkcij gozdov (lesnih in nelesnih);
4. vzdrževanje, ohranjanje in primerno povečanje biotske pestrosti v gozdnih ekosistemih;
5. vzdrževanje in primerna krepitev varovalnih funkcij pri gospodarjenju z gozdom (zlasti varovanje tal in vode);
6. vzdrževanje drugih socio-ekonomskih funkcij in pogojev.

Vsa navedena merila so podlaga za spremljanje in ocenjevanje (preko posameznih kazalnikov) trajnostnega gospodarjenja z gozdovi, hkrati pa tudi ohranjanja biotske

pestrosti. Slednji je posebej namenjeno četrto merilo, v okviru katerega so sprejeti naslednji kakovostni in količinski kazalniki biotske pestrosti:

- obseg, v katerem je razjasnjen koncept gospodarjenja, ohranjanja in trajnostnega razvoja gozdov ter zagotovljena skladnost nacionalnih in mednarodnih pravnih instrumentov;
- obseg, ki podpira gospodarsko vrednost gozdov, v katerih je gospodarjenje prilagojeno vzdrževanju biotske pestrosti;
- možnosti za razvoj novih popisov in ekološke presoje vplivov na biotsko pestrost ter orodja za ocenjevanje učinkov gospodarjenja na biotsko pestrost;
- spremembe v površini naravnih in starih polnaravnih gozdov, strogo zavarovanih gozdnih rezervatov ter gozdov, ki so zavarovani s posebnim režimom gospodarjenja;
- obseg pravnega zavarovanja reprezentativnih, redkih ali ranljivih gozdnih ekosistemov;
- vzdrževanje stopnje izvajanja nacionalnih programov za ohranjanje gozdov;
- obseg, ki podpira reprezentativnost zavarovanih gozdov glede na ekološko in regionalno porazdelitev;
- zmožnost, da se pospeši ukrepanje za ponovno vzpostavitev endemične biotske pestrosti v gospodarskih gozdovih ter zmožnost izvajanja sanacije degradiranih gozdnih površin;
- spremembe v številu in odstotku ogroženih vrst glede na skupno število gozdnih vrst (uporaba referenčnih spiskov, npr. IUCN, Sveta Evrope, EU Direktive o habitatih);
- obstoj instrumentov in možnosti za varovanje ogroženih vrst;
- obseg podpor smernicam gospodarjenja z upoštevanjem ogroženih vrst;
- možnosti, da se občasno obnavlja spiske ogroženih gozdnih vrst in izdela ocene, inventarje ali opravi raziskave ogroženih vrst;
- spremembe v deležih sestojev, s katerimi se gospodari za ohranitev in rabo gozdnih genskih virov (gozdni genski rezervati, semenski sestoji itd.); diferenciacija med domorodnimi in vnesenimi vrstami;
- spremembe v deležih mešanih sestojev (najmanj 2-3 drevesne vrste);
- letni delež naravno obnovljenih gozdov glede na celotno obnovljeno površino;
- možnosti za popis gozdnih površin, kjer je drevje bistveno starejše od običajne proizvodne dobe (po rastiščih);
- obseg, v katerem se opravlja popise oziroma ocene bioindikatorjev;

- zmožnost uvajanja ukrepov za vzdrževanje ali ponovno vzpostavljanje biotske pestrosti v starih gozdovih;
- zmožnost spremljanja sprememb v deležih površin, ki jih pokrivajo domorodne in vnesene vrste.

Navedeni vseevropski kazalniki predstavljajo podlago in izhodišča za oblikovanje dodatnih in (ali) podrobnejših kazalnikov biotske pestrosti gozdov na nacionalni ravni in na nižjih ravneh.

Operativne usmeritve za načrtno gospodarjenje z gozdovi in pospeševanje biotske pestrosti gozdov posebej obravnava četrti kriterij, ki poudarja vzdrževanje, ohranjanje in pospeševanje biotske pestrosti na ekosistemski, vrstni, genski in tudi na krajinski ravni. Posebno izpostavlja skrb za ekološko pomembne gozdne biotope. Mednje uvršča zavarovane, redke, ranljive ali reprezentativne gozdne ekosisteme. To so obvodni predeli, mokrišča, območja, ki vsebujejo endemične vrste, in habitati ogroženih vrst. Sicer neobvezne usmeritve za prakso gospodarjenja z gozdovi, so naslednje:

- Prednost bi morale imeti naravno pomlajevanje.
- Pri obnovi in pogozdovanju naj imajo prednost domače vrste in lokalne provenience, ki so dobro prilagojene rastiščnim razmeram.
- Praksa gospodarjenja z gozdovi bi si morala prizadevati za oblikovanje pestrih horizontalnih in vertikalnih struktur, kot so raznodobni in vrstno pestri (mešani) sestoji.
- Na primernih rastiščih se naj podpira tradicionalne sisteme gospodarjenja (npr. panjevsko).
- Nega, posek in spravilo lesa naj bodo opravljeni na način, ki ekosistemom ne bo povzročil trajnejših poškodb; kjer je mogoče, naj se izvaja ukrepe za izboljšanje ali vzdrževanje biotske pestrosti.
- Infrastruktura naj bo načrtovana in grajena na način, ki kar najmanj škoduje ekosistemom, še posebno tistim, ki so pomembni z vidika biotske pestrosti.
- Gospodarjenje naj uravnoteži pritisk populacij divjadi na pomlajevanje, rast gozdov in biotsko pestrost.
- V ustrezni količini in porazdelitvi je potrebno ohranjati stoječ ali podrt mrtev les, votlo drevje, stare gaje in redke drevesne vrste.

- Zavarovati bi bilo potrebno posebne ključne biotope v gozdovih (vodni izviri, mokrišča, skalni izdanki, globeli). Če so bili poškodovani zaradi dejavnosti gozdarstva, jih je potrebno ponovno vzpostaviti.

2.2.2 Vseevropska strategija o biotski in krajinski pestrosti in njen delovni program

Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy and its Work Program

Vseevropska strategija o ohranjanju biotske in krajinske pestrosti (Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy 1996) uvršča med pomembne ekosisteme, ki naj bi jih v Evropi posebno skrbno varovali, tudi pragozdne ostanke. Poleg neokrnjenih rek, mokrišč in obrežij so to sistemi, ki predstavljajo naravno dediščino Evrope. Upoštevanje biološke in krajinske pestrosti naj bi bil pomemben element, integriran v ustrezne ekonomske in socialne sektorje, med katerimi je tudi gozdarstvo. V naslednjih 20 letih naj bi gozdarstvo kot panoga vgradilo v gospodarjenje strateške principe varovanja biološke in krajinske pestrosti. Pri tem naj bi povečevali delež avtohtonih drevesnih vrst, izločali gozdne rezervate ter jih prepuščali naravnemu razvoju in usklajevali politiko pogozdovanja s politiko ohranjanja narave ter dovoljevali uporabo gnojil in pesticidov le tam, kjer je to primerno. Strategija posebej poudarja pomen nekaterih rečnih sistemov, med katerimi sta omenjeni tudi Sava in Soča. Ker sta ta sistema v veliki meri povezana z gozdnim prostorom, je s tem povezana tudi posredna ali neposredna skrb za ohranjanje in vzdrževanje biološke pestrosti gozdov na izbranih območjih.

Dokument v posebni akcijski temi (št. 10) obravnava gozdne ekosisteme. Med drugim poudarja naslednje splošne usmeritve:

- Potrebno je zavarovati ustrezna območja, da bi zagotovili ohranitev vseh vrst gozdov v Evropi; posebno skrb je treba nameniti naporom za ohranitev poplavnih gozdov in pragozdov, starim območjem sekundarnih gozdov in obrečnim gozdnim koridorjem, ob upoštevanju potreb lokalnega prebivalstva.
- Zavarovati je potrebno habitate vrst, ki potrebujejo večje nemotene gozdne ekosisteme.

- Oblikovati je potrebno akcijski načrt za upoštevanje biotske pestrosti pri gospodarjenju z gozdovi in pri rabi obnovljivih gozdnih virov.
- Spodbujati je potrebno študije za prilagoditev evropskega sistema gospodarjenja z gozdovi na klimatske spremembe, cilj pa naj bo zdrav in večfunkcijsko delujoči gozd.

Akcijska tema, ki obravnava gorske ekosisteme, se v veliki meri naslanja na izkušnje Alpske konvencije in njenih protokolov. Posebno pomembna je tudi akcijska tema, ki obravnava ogrožene vrste. Pri tem omenja rastlinske in živalske vrste, ki so ogrožene zaradi specifičnega odnosa človeka do njih. Za ogrožene vrste predvideva tako *in situ* kot *ex situ* varovanje po potrebi.

Delovni program ohranjanja in pospeševanja biotske in krajinske pestrosti v gozdnih ekosistemih za obdobje 1997 – 2000 (Work-Programme on the Conservation and Enhancement of Biological and Landscape Diversity ... 1997), ki je bil sprejet tudi na III. ministrski konferenci o varovanju gozdov v Lizboni v letu 1998, predstavlja povezavo gozdarskega in okoljskega ministrskega »procesa«, zato je še posebno pomemben. Cilji tega programa oziroma akcijskega načrta so:

1. ohranjanje in primerno pospeševanje biotske pestrosti pri trajnostnem gospodarjenju z gozdovi,
2. primerno ohranjanje vseh tipov gozdov v Evropi,
3. razjasnitev vloge gozdnih ekosistemov v pospeševanju krajinske pestrosti ter
4. razjasnitev vplivov aktivnosti drugih sektorjev na biotsko pestrost gozdov.

Med osmimi načrtovanimi aktivnostmi tega programa so, glede na cilje tega članka, zlasti pomembne naslednje:

- ugotavljanje kazalnikov za oceno biotske pestrosti gozdnih ekosistemov na nacionalni in lokalni ravni,
- razvoj znanja o vplivu različnih gozdnogospodarskih praks na biotsko pestrost ter pregled znanja o tem, kako ohranjanje in pospeševanje biotske pestrost gozdov zagotavljajo gozdnogospodarski sistemi in (ali) načrti,
- razvoj operativnih usmeritev za trajnostno gospodarjenje z gozdovi,
- razvoj metodologij za vrednotenje biotske pestrosti gozdov.

Navedene aktivnosti predstavljajo znanstveno-raziskovalne in operativno-razvojne obveznosti oziroma usmeritve na področju gozdarstva. Za uresničevanje delovnega programa bi bilo potrebno v sedanjem slovenskem gozdarskem raziskovanju več pozornosti posvetiti predvsem razvoju znanja o vplivih različnih gozdnogospodarskih praks na biotsko pestrost ter razvoju metodologij za vrednotenje biotske pestrosti gozdov.

2.2.3 Alpska konvencija in protokol o gorskem gozdu

The Alpine Agreement and a Protocol on Mountain Forest

Alpska konvencija iz leta 1991⁴, ki jo je Slovenija ratificirala v letu 1995 (Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu Alp 1995), nalaga podpisnicam, da zagotovijo preudarno in trajnostno rabo naravnih virov ter oblikujejo enotno politiko ohranitve in varstva Alp. Države so se s podpisom in ratifikacijo zavezale, da bodo za uresničevanje tega cilja posegle po primernih ukrepih na različnih področjih. Podrobnejše usmeritve po teh področjih⁵ so (bodo) urejene v protokolih. Za gozdove je najpomembnejši Protokol o gorskem gozdu (Protokol o izvajanju Alpske konvencije iz leta 1991 na območju gorskega gozda 1996), katerega cilj je »ohranjanje in po potrebi razširitev ter izboljševanje stabilnosti gorskega gozda kot življenjske skupnosti«, pogoj za ohranitev njegovih funkcij pa »strokovno, sonaravno in trajnostno gospodarjenje z gozdom«. Zato so se alpske države in EU posebej zavezale, da bodo poskrbele za prednostno sonaravno pomlajevanje gozdov, dobro skupinsko-raznodobno zgradbo sestojev, izbiro rastišču primernih drevesnih vrst, uporabo avtohtonega reprodukcijskega materiala ter varovanje pred erozijo in zbitjem tal - z obzirno rabo gozdnega prostora in obzirnim pravilom lesa.

⁴ Izvimi tekst konvencije je objavljen v zakonu o ratifikaciji (1995).

⁵ Za biotsko pestrost pomembnejša druga področja, ki jih ureja Alpska konvencija s svojimi protokoli, so:

- vodno gospodarstvo (ohranjanje ali obnavljanje zdravih vodnih sistemov in čistosti voda),
- varstvo narave in nega krajine (varovanje, negovanje in obnavljanje narave in krajine, ki zagotavlja trajno sposobnost delovanja ekosistemov ter pestrost, svojevrstnost in lepoto narave in krajine),
- gorsko kmetijstvo (ohranjanje in pospeševanje tradicionalnih kulturnih krajin ter kraju primernega, okolju znosnega kmetijstva, upoštevanje otežene gospodarske pogoje v alpskem svetu).

Protokol prinaša obveznosti tudi na drugih področjih. Za biotsko pestrost so posredno ali neposredno obvezujoče:

1. omejitve številčnosti parkljaste divjadi do mere, ki brez posebnih varovalnih ukrepov omogoča naravno pomlajevanje, obveznost medsebojne uskladitve ukrepov pri divjadi ter zavzemanje za ponovno naselitev plenilcev,
2. omejitve ali celo odprava gozdne paše,
3. usmerjanje ali celo omejitve rekreacijske rabe gozdov do mere, ki ne ogroža ostalih funkcij,
4. skrb za dovolj številčen gozdarski kader.

Posebni ukrepi, ki služijo za uresničevanje ciljev protokola in so posredno ali neposredno pomembni za ohranjanje biotske pestrosti, so naslednji:

1. osnove za načrtovanje: poudarjena je skrb za izdelavo potrebnih osnov, ki zajemajo tudi funkcije gozdov s posebnim upoštevanjem varovalne funkcije ter rastiščno analizo;
2. socialna in ekološka funkcija: sprejeta je obveznost za izvajanje ukrepov, ki zagotavljajo delovanje gozda za posamezne funkcije (voda, podnebje, zrak, hrup), za biotsko pestrost gozda ter za doživljanje narave in sprostitev;
3. gozdni rezervati: sprejeta je obveznost za izločitev dovolj velike površine in števila gozdnih rezervatov po posameznih tipih gorskih gozdov;
4. podpiranje in povračila stroškov: pogodbene stranke so se zavezale za zadostno regresiranje sonaravnih in trajnostnih ukrepov lastnikom gozdov oziroma za primerno, delu ustrezno povračilo stroškov opravljenih storitev lastnikom gozdov ter za skupno oblikovanje primerne sistema financiranja tovrstnih podpor in povračila stroškov.

2.2.4 Pravni akti in strateški dokumenti Evropske unije (EU)

Legal acts and strategic documents of the EU

2.2.4.1 Sklep Sveta o biotski pestrosti

Council's Resolution on Biological Diversity

Sklep Sveta (Council Decision 93/626/EEC 1993) se nanaša na ratifikacijo Konvencije o biotski pestrosti (KBP), ki jo je podpisala tudi EU. Glavni poudarek je (tako kot v

konvenciji) na ohranjanju biotske pestrosti, trajnosti rabe njenih elementov in na pravilni in poštenu izrabi prednosti, ki izhajajo iz rabe genskih virov. Te cilje oziroma zahteve je treba doseči z zadostnim dostopom do genskih virov, s primernim prenosom potrebnih tehnik in primernim financiranjem. Sklep poudarja, da imajo države članice suvereno pravico do izkoriščanja svojih virov, vendar v okviru svojih zakonodaj in politik o okolju.

Sklep določa, da morajo za ohranitev in trajnostno rabo sestavin biotske pestrosti - države članice sprejeti ustrezne programe, plane, strategije oziroma jih spremeniti ali ustrezno prilagoditi novim zahtevam konvencije. Zato so države članice določile sestavne elemente, ki so ključni za ohranitev in trajnostno rabo biotske pestrosti. Za ugotavljanje in določanje aktivnosti, ki lahko škodijo ali povzročajo negativne učinke na ohranjanje in trajnostno rabo biotske pestrosti, naj bi trajno spremljali določene elemente. Oblikovali naj bi znanstvene in tehnološko izobraževalne ter informacijske programe, ki naj bi prispevali k njeni ohranitvi.

Države članice naj bi poenostavile dostop h genskim virom in tehnologijam (tretji stranki). Prav tako naj bi olajšale izmenjavo in dostop do informacij o ohranjanju in trajnostni rabi sestavin biotske pestrosti. Tehnološko in znanstveno sodelovanje med strankami podpisnicami konvencije naj bi še dodatno spodbujale državne in mednarodne ustanove, ki naj bi imele posebna pooblastila na področju ohranjanja in trajnostne rabe sestavin biotske pestrosti.

2.2.4.2 Strategija EU o biotski pestrosti *The EU Strategy on Biological Diversity*

Strategija o biotski pestrosti (Communication from Commission ... on a European Community Biodiversity Strategy 1998), ki jo sprejela Komisija EU, temelji na ugotovitvi, da je biotska pestrost ključna za ohranjanje življenja na zemlji, hkrati pa ima pomembno socialno, ekonomsko, znanstveno, kulturno, rekreacijsko in estetsko vrednost. Strategija temelji na dejstvu, da se je (sicer bogata) biotska pestrost držav članic Evropske unije v zadnjih desetletjih zaradi človeških aktivnosti močno zmanjšala (po nekaterih ocenah naj bi v posameznih državah EU izumrlo do 24 % vrst nekaterih skupin, kot so metulji, ptice in sesalci). Zaradi siromašenja biotske pestrosti in negativnih vplivov nanjo, ki segajo preko državnih meja, strategija poudarja nujnost mednarodnega

ukrepanja. Strategija EU o biotski pestrosti naj bi postavila okvire politike EU in drugih skupnih dejavnikov za izpolnitev zahtev, zapisanih v KBP. Strategija naj bi odkrila pomanjkljivosti obstoječe politike ohranjanja narave in podprla integracijo biotske pestrosti v strategije, programe in plane držav članic, da bi popolno izvedli KBP. Ker so vse države članice tudi podpisnice KBP, so že ali pa še bodo razvile lastne strategije. Nekatero državo članico so ustanovile celo posebna telesa, komiteje ali odbore za koordinacijo ukrepov na področju biotske pestrosti. Uspešna izvedba KBP zahteva kooperacijo med vsemi državami članicami in koordinacijo na ravni EU, zato je poleg posameznih strategij držav članic pomembno tudi oblikovanje politik in dejavnikov na ravni EU.

Glavni namen strategije je že pri samem izvoru predvidevati, preprečevati in odstranjevati vzroke zmanjševanja biotske pestrosti. Na področju ohranjanja in trajnostne rabe biotske pestrosti naj bi EU iskala različne načine ohranjanja ekosistemov in populacij rastlinskih in živalskih vrst v njihovem naravnem okolju. Strategija zahteva, da EU še intenzivneje podpre program oblikovanja mreže posebno varovanih območij ("Natura 2000"). Ker pa veliko vrstam za njihov normalni razvoj, razmnoževanje in prehranjevanje ne zadoščajo le manjša zavarovana območja, je pomembno, da na ravni EU, v okviru posameznih sektorjev in področnih politik ocenijo vse vplive na ohranjanje in trajnostno rabo sestavin biotske pestrosti znotraj in zunaj varovanih območij. Na področju raziskovanja, monitoringa in izmenjave informacij strategija poudarja nujnost določitve in spremljanja vseh najpomembnejših komponent biotske pestrosti in vplivov nanjo, s poudarkom na komponentah, ki so podane v posebni prilogi h KBP. Na ravni EU naj bi vse naloge in cilje v akcijskem programu vključili tudi v okviru programa raziskovanja in razvoja ("Framework Community Programme on Research and Development"). Raziskovanje naj bi potekalo v okviru delovne skupine za raziskave in biodiverzitet ("Ad hoc European Working Group on Research and Biodiversity"), ki so jo ustanovili v okviru programa o okolju in klimatskih spremembah ("European Commission DG XII Environment and Climate Research Programme"). Glavni namen omenjenega programa je ustanovitev evropske mreže za raziskovanje biotske pestrosti, vključevanje rezultatov raziskav v ustrezne politike, povečevanje znanja o delovanju biosfere in načinih ohranjanja biotske pestrosti ter pomoč pri oblikovanju ustrezne zakonodaje, programov in akcij za ohranitev in trajnostno rabo sestavin biotske pestrosti.

Strategija je posebej poudarja pomen posameznih področnih (sektorskih) politik za ohranjanje in trajnostno rabo sestavin biotske pestrosti. Na področju varstva naravnih virov namenja osrednjo pozornost zavarovanim območjem in vrstam (ohranjanju habitatov za divje rastline in živali, Council Directive 92/43/EEC 1992 in Council Directive 79/409/EEC 1979), za katere je ustanovljena posebna evropska mreža "Natura 2000". Ta je še posebno pomembna za gozdove in gozdarstvo. Trenutno EU sicer še nima ustrezne zakonodaje na področju pospeševanja in promocije skrbi za biotsko pestrost izven zavarovanih področij, vendar potekajo prizadevanja za ureditev teh vprašanj v okviru 5. akcijskega programa za promocijo vključevanja okoljskih problemov v sektorske in medsektorske politike.

Na področju gozdarstva izhaja strategija iz dejstva, da prispevajo gozdovi (globalno) največji del biotske pestrosti, tako z vidika bogastva vrst, genskih virov in tudi ekoloških procesov. Ohranitev in trajnostno rabo sestavin biotske pestrosti gozdov opira strategija na tri različne ravni – globalno, evropsko in nacionalno. Na globalni ravni poudarja vključevanje EU v mednarodna prizadevanja za pomoč državam v razvoju pri uvajanju trajnostne rabe gozdov, na evropski pa se opira na sprejete dokumente za ohranjanje in trajnostno rabo gozdnih ekosistemov. Pri tem posebej izpostavlja helsinški resoluciji H2 in H1 ter sklepe III. ministrske konference »Okolje za Evropo« v Sofiji (leta 1995), kjer so predlagali pripravo delovnega programa za ohranitev in povečanje biotske in krajinske pestrosti gozdnih ekosistemov za obdobje od leta 1997 do 2000 (glej poglavje 2.2.2). Strategija ugotavlja, da nacionalno gozdarsko politiko oblikujejo posamezne države članice, kljub temu da je EU oblikovala različne iniciative za promocijo ohranjanja gozdov, varovanja gozdov pred požari in onesnaženjem iz zraka, pospeševanje pogozdovanja, razvoj gozdne infrastrukture in začetnega transporta gozdnih proizvodov, ohranitev gozdnih genskih virov ter za oblikovanje skupnega gozdarskega informacijskega sistema. Raziskovanje na področju gozdarstva naj bi bilo v EU podprto z raziskovalnimi programi v kmetijstvu, okolju, biotehnologiji in energetiki. Skupna gozdarska strategija pa naj bi vsebovala tudi ukrepe za ohranjanje in trajnostno rabo sestavin biotske pestrosti.

Strategija priznava tudi dejstvo, da imajo države v razvoju in države v "prehodu" zelo širok spekter različnih habitatov in ekosistemov, za katere KBP predvideva različne oblike mednarodne pomoči. EU zato poskuša pomagati omenjenim državam pri

ohranjanju področij z visoko biotsko pestrostjo v okviru programa PHARE in v okviru različnih gospodarskih in ekonomskih sodelovanj. Strategija predvideva akcijski program, ki naj bi bil praktično vodilo za vključevanje biotske pestrosti v sektorske in medsektorske politike na ravni EU.

2.2.4.3 *Gozdarska strategija EU* *The EU Forestry Strategy*

Gozdarska strategija (Communication from the Commission ... on a Forestry Strategy for the European Union 1998), ki jo sprejela Komisija EU, posebno poudarja pomen ohranjanja biotske pestrosti. Temelji na izhodišču, da skrb za biotsko pestrost v gozdovih zahteva posebne ukrepe na področju ohranjanja gozdov, njihove trajnostne rabe ter nepristranske delitve koristi, ki izvirajo iz rabe gozdnih genskih virov. Za ohranjanje biotske pestrosti izpostavlja dva ključna pristopa:

1. *Ohranjanje in povečanje biotske pestrosti v okviru trajnostnega gospodarjenja z gozdovi* (z njim naj bi zagotovili preživetje vrst v njihovem naravnem okolju in ohranili ali obnovili močne populacije osebkov znotraj njihovih naravnih arealov). Zato morajo gozdarji in gozdni posestniki upoštevati naslednje smernice:
 - Uporabljati kraju primerne in ekološko prilagojene gojitvene ukrepe (puščati odmrlo biomaso v gozdu, spoštovati vse habitate v gozdovih). Posebno pozornost je potrebno nameniti tehnikam pomlajevanja s poudarkom na naravnem pomlajevanju. Pri umetnem pomlajevanju pa naj se uporablja le domače in dobro prilagojene vrste.
 - S pospeševanjem obnovitvene sposobnosti, odpornosti in sposobnosti prilagajanja gozdnih ekosistemov je potrebno ohranjati zdrave in vitalnost gozdnih ekosistemov.
 - Obnoviti je potrebno degradirana področja, populacije in ekosisteme.
 - Na posameznih področjih je potrebno ohraniti tradicionalno pašniško-gozdni sistem gospodarjenja, ki ohranja visoko stopnjo biotske pestrosti umetno nastalih ekosistemov.
 - Da bi zmanjšali škodo v gozdnih ekosistemih, je potrebno izboljšati in prilagoditi tehnike sečnje, spravila in transporta.

- Pogozdovanje naj ne povzroča negativnih vplivov na habitate, ekosisteme ali krajino.

Strategija predvideva naravnim razmeram in značilnostim gozdov ter lokalnim socialno-ekonomskim razmeram prilagojeno izvajanje teh smernic.

2. *Določitev zavarovanih con kot dopolnilnega instrumenta za trajnostno gospodarjenje z gozdovi* (npr. ohranjanje ostankov prvotnih gozdov in zelo občutljivih ekosistemov, zahteva ustanovitev posebnih zavarovanih con). Taka zavarovana področja naj bi v veliki meri pripomogla k pospeševanju trajnostnega gospodarjenja z vsemi tipi gozdov ter k povečanju socialnih, kulturnih, okoljskih in ekonomskih koristi gozdov. Za vključevanje biotske pestrosti v gospodarjenje z gozdovi predvideva širok pristop ter poudarja pomen sodelovanja javnosti in lastnikov gozdov v procesu odločanja o izbiri zavarovanih področji in režimu gospodarjenja v njih, saj je ohranitev biotske pestrosti velikokrat odvisna od ohranitve sedanjih človeških aktivnosti. Zato strategija celo obvezuje odgovorne oblasti, da pri oblikovanju zavarovanih območij zagotovijo sodelovanje lastnikov gozdov. EU prispeva k oblikovanju teh zavarovanih območij s pomočjo programa »Natura 2000«. Na tak način naj bi, z upoštevanjem socialnih, ekonomskih in kulturnih značilnosti regije ali lokalne skupnosti, zavarovali naravne habitate in nekatere vrste favne in flore.

Zaradi ohranitve gozdov tudi izven EU strategija nalaga državam članicam EU, da si prizadevajo za usklajen pristop k zbiranju podatkov in analizi indikatorjev biotske pestrosti gozdnih ekosistemov ter za podporo uporabi vseevropskih meril in kazalnikov trajnostnega gospodarjenja. Podprle naj bi raziskave o vplivih gospodarjenja na biotsko pestrost in raziskave o možnosti ohranjanja in povečevanja biotske pestrosti pri gospodarjenju z gozdovi, ob upoštevanju gospodarskih funkcij gozdov. Države članice morajo z upoštevanjem načela subsidiarnosti vključiti skrb za biotsko pestrost v nacionalne gozdarske programe in druge pravne instrumente. EU bo v prihodnosti lahko podprla države članice na področju ohranjanja in povečevanja ekološke vrednosti gozdov, izobraževanja, ohranjanja in izboljšanja ekološke stabilnosti gozdov, pogozdovanja in obnove degradiranih gozdov. K ohranjanju biotske pestrosti v EU in

izven nje pa (posredno) pripomorejo tudi specifični obstoječi ukrepi za varstvo gozdov pred onesnaževanjem iz zraka in pred požari.

Strategija poudarja, do so ukrepi, predlagani v Agendi 2000, še posebno tisti, ki so v predlogu strategije za razvoj podeželja namenjeni gozdarstvu, pomembni instrumenti za povečevanje biotske pestrosti. Uspeh bo odvisen predvsem od programov in aktivnosti na regionalni in lokalni ravni. Predvideno je, da jih bo Komisija ponovno pregledala ter predlagala dodatne ukrepe za ohranjanje in trajnostno rabo sestavin biotske pestrosti gozdov, ki bodo skladni s tistimi v Strategiji EU o biotski pestrosti ter z globalnimi in vseevropskimi prizadevanji.

2.3 SLOVENSKA RAVEN SLOVENIAN LEVEL

2.3.1 Zakon o varstvu okolja The Act on Environmental Protection

Zakon o varstvu okolja (1993) ureja »varstvo življenjskega in z njim neločljivo povezanega naravnega okolja ter splošne pogoje rabe naravnih dobrin kot temeljnega pogoja za zdrav in okolje ohranjajoč razvoj«. Temeljni cilji varstva okolja po tem zakonu so: (1) trajno ohranjanje vitalnosti narave, biološke raznovrstnosti in avtohtonosti vrst, njihovih habitatov ter ekološkega ravnotežja, (2) ohranjanje raznovrstnosti in kakovosti naravnih dobrin, naravnega genskega sklada ter ohranjanje rodovitnosti zemljišč ter (3) ohranjanje in obnavljanje pestrosti ter kulturne in estetske vrednosti krajine in naravnih vrednot. Glede na izjemno široke cilje – dejansko precej širše od ciljev varstva okolja samega - ima zakon »krovni« pomen tudi za področje biotske pestrosti. Slednjo podrobneje ureja (novi) Zakon o ohranjanju narave (1999), biotsko pestrost gozdov pa posebej urejata Zakon o gozdovih (1993) in nacionalni Program razvoja gozdov v Sloveniji (1996).

2.3.2 Zakon o ohranjanju narave

The Act on Nature Conservation

Zakon o ohranjanju narave (1999) določa »ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot z namenom prispevati k ohranjanju narave«. Ukrepi ohranjanja biotske raznovrstnosti so po tem zakonu ukrepi, »s katerimi se ureja varstvo prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst, vključno z njihovim genskim materialom, habitati in ekosistemi, in omogoča trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti ter zagotavlja ohranjanje naravnega ravnovesja«. Zakon določa, da morajo politike, programi, strategije in razvojni načrti na posameznih področjih zagotavljati izvajanje ukrepov, ki prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Ti ukrepi pa se morajo vključevati v urejanje prostora ter rabo in izkoriščanje naravnih dobrin. Slednje je v gozdarstvu že tradicionalno.

Zakon predvideva, da se za ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstvo naravnih vrednot pripravi nacionalni program varstva narave. Z njim se na podlagi ocene stanja ohranjenosti narave opredeli obseg javnega interesa pri ohranjanju biotske raznovrstnosti in varstvu naravnih vrednot, vključno z zagotavljanjem finančnih virov za izvajanje ukrepov varstva narave. Zakon dalje določa spremljanje (monitoring) stanja ohranjenosti narave, ki obsega »spremljanje stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov, habitatnih tipov, ekološko pomembnih območij, posebnih varstvenih območij in ekosistemov ter spremljanje stanja na področju varstva naravnih vrednot«. Po zakonu je monitoring ohranjenosti narave (torej tudi gozdov) del sistema monitoringa stanja okolja, ki ga izvaja javna služba skladno s predpisi o varstvu okolja in o njem poroča v poročilu o stanju okolja.

Za gozdarstvo je pomembno tudi, da ta zakon določa, da »minister (pristojen za varstvo narave) predpiše obvezne vsebine in način vodenja baz podatkov, potrebnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstvo naravnih vrednot, v soglasju s pristojnim ministrom« (v tem primeru za gozdarstvo). Tudi za gozdove naj bi bil sprejet takšen predpis, ki bi ga pripravilo ministrstvo, pristojno za varstvo narave (v sodelovanju z ministrstvom, pristojnim za gozdarstvo), čeprav je to za gozdove v veliki meri že storjeno s pravilnikoma o gozdnogospodarskem in gozdnogojitvenem (1998) ter o lovskogojitvenem načrtovanju (1996).

Zakon tudi določa, da dejavnosti javne službe ohranjanja narave opravlja organizacija, pristojna za ohranjanje narave (Zavod za varstvo narave), in upravljavci zavarovanih območij. Zavod za varstvo narave po tem zakonu: (1) spremlja stanje ohranjenosti narave, (2) zbira podatke o rastlinskih in živalskih vrstah, njihovih življenjskih prostorih in ekosistemih v sodelovanju z izvajalci javnih služb na področju usmerjanja gospodarjenja z naravnimi viri, (3) pripravlja strokovne predloge varstva sestavin biotske raznovrstnosti, evidentira in vrednoti dele narave, (4) pripravlja strokovne predloge za določitev statusa in razvrstitve naravnih vrednot, (5) spremlja stanje naravnih vrednot, (6) pripravlja strokovne predloge za ukrepe varstva naravnih vrednot, (7) sodeluje pri pripravi načrtov upravljanja, (8) pripravlja strokovne predloge rdečih seznamov itd.

2.3.3 Zakon o gozdovih

The Forestry Act

Biotska pestrost je vgrajena že v cilj zakona o gozdovih (1993), ki določa "zagotovitev sonaravnega ter večnamenskega gospodarjenja v skladu z načeli varstva okolja in naravnih vrednot, trajno in optimalno delovanje gozdov kot ekosistema ter uresničevanje njihovih funkcij". Z zakonom je opredeljeno biološko ravnotežje kot "stanje gozdnega ekosistema, ki zagotavlja obstoj, pestrost in uravnoteženo razmerje ter razvoj rastlinskih in živalskih vrst". Biotska pestrost je vgrajena tudi v definicijo sonaravnega gospodarjenja, ki pomeni "način ravnanja z gozdnimi ekosistemi, ki temelji na negi gozda in zagotavlja njihovo ohranitev, povečevanje pestrosti avtohtonih rastlinskih in živalskih vrst ter vzpostavljanje biološkega ravnotežja". Zakon tudi določa, da program razvoja gozdov in načrti za gospodarjenje med drugim "zagotavljajo ohranitev ali vzpostavitev naravne sestave gozdnih življenjskih združb in krepitev vsestranske odpornosti gozdov".

Biotska pestrost je vgrajena v različne zakonske določbe, od gojenja in varstva gozdov do ohranjanja varovalnih gozdov in gozdov s posebnim pomenom ter usmerjanja razvoja populacij prostoživečih živali. Zakon v zvezi s tem med drugim izrecno določa, "da morajo biti dela v gozdovih opravljena v ustreznem letnem času na način, ki najmanj ogroža gozdni ekosistem in zagotavlja varstvo gozdov". Zakon dalje prepoveduje "vsako dejanje, ki zmanjšuje ravnost sestaja ali rodovitnost rastišča, stabilnost ali trajnost gozda,

oziroma ogroža njegove funkcije, njegov obstoj ali namen". V gozdovih, kjer bi z nabiranjem živali, plodov, gob ali rastlin ogrožali katero koli rastlinsko ali živalsko vrsto oziroma funkcijo gozdov, se po zakonu lahko nabiranje omeji ali prepove. Če gre za gozdove s porušnim biološkim ravnovesjem, ki ga ni mogoče vzpostaviti v okviru običajnega obsega varstva gozdov, lahko minister, pristojen za gozdarstvo, odredi dodatne varstvene ukrepe in določi izvajalce zanje. Zakon neposredno določa, da se "v gozdovih v skladu s splošnimi deli gozdnogospodarskih načrtov ohranjajo oziroma ponovno vzpostavljajo habitati avtohtonih rastlinskih in živalskih vrst", in da se "v gozdovih s spremenjeno sestavo gozdnih življenjskih združb postopno ponovno vzpostavlja njihova naravna sestava". Zakon med drugim določa tudi naravne znamenitosti oziroma redkosti v gozdu oziroma gozdnem prostoru, kot so: "gozdna drevesa s prsnim premerom nad 120 cm in gozdna drevesa z izjemnimi botaničnimi, dendrometričnimi, biotopskimi ali oblikovno estetskimi lastnostmi, deli gozda, ki so posebno pomembni za ohranitev posameznih avtohtonih rastlin ali prostoživečih živali, ter ostali pomembni objekti naravne dediščine.

Zakon določa, da se "varovalne gozdove in gozdove s posebnim namenom" razglasi z zakonom. Če se z razglasitvijo takega gozda omeji uživanje lastnine oziroma uveljavljanje lastninske pravice, ima lastnik gozda pravico zahtevati ustrezne davčne olajšave ali pravico do odškodnine oziroma lahko zahteva, da mu razglasitelj (država ali lokalna skupnost) ta gozd odkupi. Zakon določa tudi materialno podpiranje ukrepov, ki so "potrebni zaradi zagotovitve posamezne izjemno poudarjene socialne funkcije" (npr. varovanja naravne in kulturne dediščine ter drugih vrednot okolja), oziroma določa odškodnine za zmanjšano lesnoproizvodno funkcijo (če nastane zaradi potrebne opustitve ukrepov), kar urejata neposredno (s pogodbo) lastnik gozda in država oziroma lokalna skupnost.

Zaradi usklajenega obravnavanja vseh sestavin gozdnih ekosistemov zakon o gozdovih posebej posega tudi na področje lovskogojitvenega načrtovanja (preko območnih lovskogojitvenih načrtov, ki jih izdeluje Zavod za gozdove Slovenije), pri katerem se "na podlagi ugotovljenih bioloških kazalnikov usklajenosti divjadi z njenim okoljem in ob upoštevanju usmeritev iz splošnih delov gozdnogospodarskih načrtov območij določijo cilji in usmeritve, ter ukrepi za ohranitev ogroženih populacij divjadi in zagotovitev naravnega ravnotežja med divjadjo in okoljem".

Zakon o gozdovih zagotavlja proračunska sredstva za financiranje javne gozdarske službe, ki načrtuje in usmerja sonaravni razvoj vseh gozdov, vključno z ohranjanjem biotske pestrosti, za načrtovana dela v varovalnih gozdovih in hudourniških območjih, za dela, za katera mora Zavod zagotoviti izvedbo (npr. za potrebna gojitvena dela, ki so pomembna za biotsko pestrost) ter za izplačila odškodnin in povračil in za nakup gozdov, ki jih Republika Slovenija razglasi za varovalne gozdove oziroma za gozdove s posebnim namenom. Proračun zagotavlja tudi sredstva za sofinanciranje gozdnogojitvenih in varstvenih del ter del za vzdrževanje življenjskega okolja prostoživečih živali (v zasebnih gozdovih), ki so ključna tudi za ohranjanje in primerno pospeševanje biotske pestrosti gozdov.

Zakon o gozdovih predvideva tudi kazni za kršitve omejitev ali prepovedi oziroma zapovedi pri ohranjanju biotske pestrosti. Pomembne so zlasti naslednje:

- neopravljanje ali neustrezno opravljanje potrebnih gozdnogojitvenih ali varstvenih ter drugih del, posebno glede na predpise o varstvu gozdov;
- vsako ravnanje, ki zmanjšuje ravnost sestoja ali rodovitnost rastišča, stabilnost ali trajnost gozda oziroma ogroža njegove funkcije, njegov obstoj ali namen;
- sečnja na golo (pri čemer je zakonska opredelitev velikosti površine goloseka zelo restriktivna), razen če je predvidena v gozdnogospodarskem načrtu;
- nabiranje živali, plodov, gob ali rastlin (v nasprotju s predpisi);
- neizvedba s predpisi o varstvu gozdov določenih ukrepov za ohranitev biološkega ravnotežja;
- uporaba kemičnih sredstev (izjemoma se lahko uporablja le atestirana sredstva - z dovoljenjem Zavoda za gozdove Slovenije);
- če se z gradnjo, vzdrževanjem ali uporabo gozdnih prometnic ogrozi vodni vir, povzroči erozijski proces, prepreči odtok visokih vod iz hudournikov, poveča nevarnost plazov, poruši ravnotežje na labilnih tleh, poslabša odtok padavinskih vod, prizadene območje, pomembno za ohranitev prostoživečih živali, prizadene naravno ali kulturno dediščino ali ogrozi drugo funkcijo ali večnamensko rabo gozdov idr.

2.3.4 Nacionalni program razvoja gozdov The National Forest Development Program

Program razvoja gozdov v Sloveniji (1996) temelji na mednarodnih obveznostih Slovenije, da v skladu z enajstim poglavjem Agende 21 (1992) pripravi nacionalni gozdarski akcijski program za gospodarjenje, ohranitev in trajnostni razvoj gozdov. V programu so upoštevana določila Alpske konvencije, resolucij, sprejetih na ministrskih konferencah o varstvu gozdov v Evropi, Konvencije o biotski pestrosti in drugih mednarodnih, pravnih in strateških dokumentov. Program temelji na načelih sonaravnosti, biološke pestrosti, celovitega varstva ter večnamenske vloge in rabe gozdov, ki jih je mogoče uresničiti s celovitim usmerjanjem razvoja gozdnih ekosistemov.

Med dolgoročnimi cilji gospodarjenja z gozdovi sta za ohranjanje biotske pestrosti pomembna prvi in drugi generalni cilj:

- *Ohranitev in trajnostni razvoj gozdov zaradi njihove biološke pestrosti ter vseh ekoloških, socialnih in proizvodnih funkcij:* cilj vključuje ohranitev in krepitev bioekološke stabilnosti gozdnih ekosistemov in trajnostno ter sonaravno ravnanje z njimi, ohranjanje in vzpostavljanje rastlinske in živalske pestrosti ter varovanje redkih ali ogroženih vrst in ekosistemov v gozdu pa tudi ohranjanje in vzpostavljanje primernega življenjskega okolja za vse avtohtone vrste prostoživečih živali;
- *Ohranitev naravnega okolja in ekološkega ravnotežja v krajini:* cilj, ki je namenjen ohranjanju in pospeševanju krajinske pestrosti, med drugim predvideva ohranitev, vzpostavitev in oblikovanje gozdnih robov ter skupin drevja, posameznih dreves, obvodnega gozdnega rastja, protiveternih pasov in omejkov zunaj gozda, skrb za ohranitev in razvoj naravnih ekosistemov nad zgornjo gozdno mejo ter skrb za ohranitev in razvoj vodnih ekosistemov v gozdnem prostoru.

Po posameznih področjih so v programu opredeljene zlasti naslednje, za biotsko pestrost (posredno ali neposredno) pomembne strateške usmeritve:

- Pri usmerjanju razvoja gozdov s poudarjenimi ekološkimi in socialnimi funkcijami je potrebno ohranjati in pospeševati naravno sestavo in pestrost drevesnih vrst, ohranjati naravne populacije gozdnega drevja, upoštevati naravni sukcesijski razvoj gozdne vegetacije, doseči čim višje lesne zaloge sestojev (razen v ekstremnih

rastiščnih razmerah in v varovalnih gozdovih, kjer ima izrazito prednost strukturalna pestrost), v biološko in ekološko labilnih (npr. zasmrečenih) sestojih pa izvajati postopno biološko stabilizacijo z vnašanjem naravnih drevesnih vrst.

- Z nego v vseh razvojnih obdobjih oziroma oblikah gozda je treba pospeševati razvoj vitalnejšega in bolj kakovostnega drevja in tako povečati stabilnost in gospodarsko vrednost gozdov ter hkrati oblikovati gozdove tako, da bodo v danih razmerah optimalno izpolnjevali vse funkcije.
- Pri varstvu gozdov si je treba prizadevati za čim večjo bioekološko stabilnost gozdov oziroma za tako zgradbo in sestavo gozdov, da bodo posledice raznovrstnih, večinoma nepredvidljivih vplivov na gozdove čim manjše. Za ohranjanje in izboljševanje zdravstvenega stanja ter vitalnosti gozdov pa so potrebni usklajeni ukrepi za zmanjševanje negativnih vplivov na gozd ter krepitev biološke stabilnosti gozdnih ekosistemov (predvsem s pospeševanjem raznovrstnosti rastlin in živali).
- Vrstna pestrost avtohtonih živali je izjemna vrednota, vsaka posamezna populacija prosto živečih živali pa je enkrat in neponovljiv genski zaklad, zato jo je treba ohraniti in obvarovati v njenem življenjskem prostoru, obenem pa (zaradi zagotavljanja vitalnosti posameznih prostorsko ločenih populacij) omogočiti prehajanje živalim med populacijami. Ker sta populacija vsake vrste prosto živeče živali in njen življenjski prostor neločljiva celota, mora biti njuno obravnavanje celovito, v večjih ekološko zaokroženih območjih. Potrebna je skrb za raznovrstno naravno zgradbo gozda, zlasti pa za ohranjanje plodonosnih drevesnih in grmovnih vrst ter ustreznega števila sušic in drevesnih dupel.
- Določiti je potrebno površine varovalnih gozdov in gozdov s poudarjeno naravovarstveno in ekološko vrednostjo ter manjše površine gozdov (ekocelic) in posameznega drevja zaradi ohranjanja in povečevanja biotske pestrosti gozdnega prostora, gozdarstvo pa mora sodelovati pri pripravi strokovnih in zakonskih podlag za razglasitev naravnih parkov in drugih zavarovanih območij.

Program razvoja gozdov vsebuje v skladu z zakonom o gozdovih tudi konkreten materialni program ukrepov (vlaganj) za trajnostni razvoj gozdov in ohranjanje ter pospeševanje njihove biotske pestrosti, in sicer za obdobje do leta 2000. Za ukrepe, ki posredno ali neposredno prispevajo k ohranjanju ali pospeševanju biotske pestrosti je v (optimalnem) programu predvideno 963 SIT/ha gozda, kar predstavlja 62 % programa vseh vlaganj v gozdove (brez stroškov javne gozdarske službe).

3 USKLAJENOST SLOVENSKE GOZDARSKE ZAKONODAJE IN POLITIKE – RAZPRAVA CO-ORDINATION OF SLOVENIAN FORESTRY LEGISLATION WITH POLICY - A DISCUSSION

Zaradi že tradicionalno uveljavljenih načel trajnosti, sonaravnosti in večnamenskosti v slovenskem gozdarstvu - pri načrtovanju in tudi v praksi - naša gozdarska zakonodaja in politika že v veliki meri vsebujeta mednarodno sprejeta načela, priporočila in obveznosti glede ohranjanja biotske pestrosti in trajnostne rabe njenih sestavin. Nekaterih mednarodnih zavez s tega področja pa tudi pri nas še ne uresničujemo oziroma jih le delno.

Tako po Konvenciji o biotski pestrosti, ki je za nas po ratifikaciji (neposredno) pravno obvezujoča – čeprav je večkrat preveč splošna - na področju gozdov in gozdarstva zaenkrat še ne izvajamo zaveze glede *ugotavljanja in spremljanja biotske pestrosti*: skladno z mednarodnimi usmeritvami sicer že pripravljamo nacionalne kazalnike za njeno ugotavljanje, z načrtnim ugotavljanjem in spremljanjem biotske pestrosti pa še nismo pričeli, razen tistega, kar je že vgrajeno v naše gozdarsko načrtovanje; vendar te določbe tudi na mednarodni ravni še ne uresničujejo, kajti delo na tem področju je trenutno usmerjeno v oblikovanje kazalnikov biotske pestrosti (glej npr. Indicators of Forest Biodiversity 1997 in Exploring Biodiversity Indicators and Targets under the Convention on Biological Diversity 1998). Ne uresničujemo še temeljne zaveze glede *ohranjanja biotske pestrosti »in situ«*, kot je ustanavljanje večjih zavarovanih območij (naravnih parkov), vendar pa to področje ni v pristojnosti gozdarstva, sodelovanje gozdarjev in naravovarstvenikov pa je na ravni institucij skromno; sicer pa zaveze glede ohranjanja *»in situ«* v okviru gozdarstva na splošno uresničujemo – tako je npr. na Zavodu za gozdove Slovenije že pripravljen projekt o izločitvi gozdnih rezervatov in varovalnih gozdov ter gozdov s posebnim namenom za zakonsko razglasitev (Poročilo o delu Zavoda za gozdove Slovenije za leto 1998), Gozdarski inštitut Slovenije pa je končal revizijo semenskih sestojev (PAVLE 1997) kot sestavnega dela slovenskih gozdnih genskih virov (KRAIGHER / ŽITNIK 1999).

V zvezi z uresničevanjem pravno sicer neobvezujoče, moralno-politično pa zelo obvezujoče Agende 21 iz Ria de Janeira - v imenu Republike Slovenije jo je podpisal

predsednik Vlade - oziroma njenih posameznih poglavij (poglavja 11, 13, 15) je potrebno omeniti, da pri nas še ni sistemsko urejenega zagotavljanja spodbud za uporabo in prenos okolju prijaznih tehnologij v gorskih območjih (tehnoloških subvencij za kmete in lokalno prebivalstvo), prav tako pa še nimamo izdelane ocene stanja biotske pestrosti gozdov na državni ravni, kar sta dve osrednji zavezi tega globalnega akcijskega programa. Za uresničevanje prve zaveze bi bila potrebna celo ustrezna dopolnitev zakona o gozdovih (v povezavi s Protokolom o gorskem gozdu), uresničitev druge pa bo mogoča šele, ko bomo pričeli z ugotavljanjem in spremljanjem biotske pestrosti gozdov na nacionalni ravni.

Uresničevanje resolucij o varovanju gozdov v Evropi, ki prav tako neposredno pravno niso obvezujoče, služijo pa tudi uresničevanju pravno obvezujočih dokumentov (konvencij), je glede biotske pestrosti praktično že v celoti vgrajeno v našo gozdarsko zakonodajo in politiko, čeprav sta bili zadnji dve (lizbonski) resoluciji sprejeti v letu 1998. Skladno z obvezami druge lizbonske resolucije (L2) smo že pričeli tudi z oblikovanjem nacionalnih meril in kazalnikov biotske pestrosti. V našem gozdarstvu tudi ni problematično uresničevanje sicer neobveznih operativnih usmeritev za trajnostno gospodarjenje z gozdovi in ohranjanje biotske pestrosti, ki so sestavni del omenjene resolucije (priloga 2). Tovrstne usmeritve so namreč v celoti vgrajene v nacionalni program razvoja gozdov ter v naše gozdarsko načrtovanje in prakso. Omeniti pa velja, da bi praktično uresničevanje teh usmeritev pri "zavarovanju ključnih biotopov v gozdovih" kazalo pri nas posebej zakonsko urediti tudi v zvezi z nadomestili oziroma odškodninami lastnikom gozdov, podobno kot je to že urejeno za socialne funkcije. Biotopska funkcija po zakonu o gozdovih namreč ne spada med socialne funkcije, za katere so odškodnine oziroma nadomestila lastnikom gozdov zakonsko že urejene (npr. za dediščinsko-varstveno funkcijo). Sicer je Zavod za gozdove Slovenije v sklopu kartiranja funkcij gozdov že skoraj dokončal kartiranje biotopov v vseh gozdovih (glej Poročilo o delu Zavoda za gozdove Slovenije za leto 1998), kar bo podlaga za operativno uresničevanje teh usmeritev.

Tudi uresničevanje Vseevropske strategije o biotski in krajinski pestrosti za slovensko gozdarstvo ni (pa tudi ne bo) problematično, saj med drugim predvideva, da se načela ohranjanja biotske pestrosti vgradi v posamezne sektorje (torej tudi v gozdarskega) v naslednjih 20-ih letih, v naše gozdarstvo pa so že vgrajena v celoti. Od konkretnih

usmeritev v akcijski temi, ki obravnava gozdove, velja posebej omeniti le *ohranitev poplavnih gozdov*, kjer bi bilo tudi pri nas potrebno več storiti (skupaj s kmetijstvom in varstvom narave), še posebno, ker so ti gozdovi pod močnim vplivom nekdanjih vodnih regulacij in kmetijskih melioracij. Za doslednejše uresničevanje delovnega programa 1997 - 2000 pa bi bilo potrebno v sedanjem slovenskem gozdarskem raziskovanju več pozornosti posvetiti predvsem razvoju znanja o vplivih različnih gozdnogospodarskih praks na biotsko pestrost ter razvoju metodologij za vrednotenje biotske pestrosti gozdov.

Načelne zaveze, ki jih prinaša pravno zavezujoča Alpska konvencija, za naše gozdarstvo niso vprašljive, njen Protokol o gorskem gozdu pa je v nekaterih določbah celo zahtevnejši kot naša zakonodaja, zlasti na področju naslednjih ukrepov:

- *Obremenitev zraka s škodljivimi snovmi*, saj predvideva "zmanjšanje obremenitev do gozdu neškodljive mere". Ta določba je pomembna tudi za biotsko pestrost gozdov v imisijsko obremenjenih in degradiranih območjih, zahteva pa sanacijo (izgradnjo čistilnih naprav) onesnaževalcev.
- *Omejitev številčnosti parkljaste divjadi* "do mere, ki brez posebnih varovalnih ukrepov omogoča naravno pomlajevanje". Tudi naš zakon o gozdovih sicer določa, da mora »številčnost populacij avtohtonih vrst prstoživečih živali v gozdnem ekosistemu zagotavljati biološko ravnotežje ter ne sme ogrozati razvoja gozda ali preprečevati uresničevanja ciljev gospodarjenja z njim«, vendar pa se v praksi - v procesu usklajevanja letnih območnih lovskogojitvenih načrtov (z lovskimi organizacijami) - to področje, ki je sicer v pristojnosti Zavoda za gozdove Slovenije, zaenkrat še ne ureja dovolj učinkovito. Za uresničevanje protokola pri omejevanju številčnosti divjadi v alpskem prostoru bodo zato verjetno potrebni tudi odločnejši ukrepi pri uravnavanju populacij divjadi (bistveno povečanje odstrela in obsega t.i. bioloških ukrepov v okolju divjadi).
- *Omejitve rekreacijske rabe gozda* so v protokolu strožje, zlasti zato, ker so pri nas vsi gozdovi "odprti" za obiskovalce, posebnih omejitev rekreacijske rabe (razen splošne prepovedi vseh dejanj, ki ogrožajo funkcije gozda) pa zakon o gozdovih ne določa. Uresničevanje protokola zato posredno nalaga gozdarjem (Zavodu za gozdove Slovenije) dodatne naloge pri usmerjanju in omejevanju rekreacijske rabe gozda v alpskem prostoru.
- *Podpiranje in povračila stroškov lastnikom gozdov* med drugim predvideva zadostno regresiranje izvedenih ukrepov oziroma opravljenih storitev, ki prispevajo k

ohranjanju in sonaravnemu razvoju gorskih gozdov. Pri proračunskem spodbujanju ohranjanja in sonaravnega razvoja gorskih gozdov je naša politika gozdarskih spodbud sicer zelo ustrezna pri posameznih vrstah spodbud in odškodnin lastnikom gozdov pa tudi pri poudarjeni obravnavi gozdov v gorskih območjih (do 30 % večji delež sofinanciranja), manj ugodna pa je po višini sofinanciranja posameznih ukrepov oziroma skupni višini proračunskih sredstev, ki so v programu razvoja gozdov namenjena materialnim spodbudam. Za uresničevanje protokola o gorskem gozdu bi bilo zato potrebno predvsem odločnejše povečanje (višine in obsega) sredstev za materialne spodbude lastnikom gozdov v gorskih območjih (FERLIN 1998).

Za uresničevanje druge, tretje in četrte zaveze protokola bi bile potrebne tudi ustrezne dopolnitve naše zakonodaje (zakona o divjadi in lovstvu in zakona o gozdovih). Splošni problem uresničevanja tega protokola je operativno izvajanje njegovih določb tudi z vidika pristojnosti, pooblastil in nadzora, ki ga protokol oziroma konvencija sama ne urejata. Zato bi bilo potrebno tovrstna pooblastila dodatno zakonsko urediti v našem pravnem sistemu.

Naša gozdarska zakonodaja in politika sta okvirno skladni tudi z najnovejšimi strateškimi usmeritvami glede biotske pestrosti, ki jih je v letu 1998 sprejela EU. Skladno z usmeritvami Strategije EU o biotski pestrosti, ki se nanaša na mrežo zavarovanih con v okviru programa »Natura 2000«, pa bodo pri nas – tudi v luči priprav na pridružitve - v gozdarstvu potrebne najprej ocene vplivov na ohranjanje in trajnostno rabo sestavin biotske pestrosti gozdov (ki jih zahteva strategija) znotraj in zunaj varovanih območij. Ocene bodo podlaga za izločanje posebej varovanih območij - skladno z EU navodili, ki urejajo habitate (Council Directive 92/43/EEC 1992) in ptiče (Council Directive 79/409/EEC 1979) - s katerimi se bomo lahko (deloma že pred pridružitvijo) vključevali v omenjeno evropsko mrežo. Prej bo seveda treba tudi v Sloveniji – skladno s sklepom EU o biotski pestrosti (Council Decision 93/626/EEC 1993) – določiti ključne sestavine biotske pestrosti. Proučevanje vplivov na biotsko pestrost in tudi izločanje območij, ki so posebno pomembna za njeno ohranjanje, bi zato morali čimprej postati naši prioritetni aktivnosti v okviru raziskovalnega dela in javne gozdarske službe. Skladno s temi EU navodili (direktivami) bi bilo potrebno prilagoditi tudi naše predpise (predvsem tiste v pristojnosti Ministrstva za okolje in prostor).

Gozdarska strategija EU, ki temelji na ohranjanju biotske pestrosti v okviru trajnostnega gospodarjenja in na izločanju posebno varovanih con (kot dopolnilnega pripomočka), poleg splošnih usmeritev, ki jih vsebuje tudi naš program razvoja gozdov, posebej poudarja le ohranjanje tradicionalnih pašniško-gozdskih sistemov gospodarjenja, kar je pomembno tudi za naše razmere (npr. nizki Kras), program razvoja gozdov pa tovrstnih usmeritev ne vsebuje. Posebej velja omeniti tudi zavezo (oblastem) za vključevanje lastnikov gozdov v proces odločanja o izbiri zavarovanih območij v gozdovih, ki je sicer v naši gozdarski zakonodaji (pri načrtovanju) posredno že urejeno, dejansko pa v praksi še ni prav zaživel.

V nasprotju z dobro usklajenostjo zakona o gozdovih z mednarodnimi pravnimi akti s področja biotske pestrosti, o takšni usklajenosti z domačim zakonom o ohranjanju narave ni mogoče govoriti. Slednji namreč ne upošteva dejstva, da je biotska pestrost gozdnih ekosistemov že vgrajena v zakon o gozdovih in nacionalni program razvoja gozdov ter v sonaravno gozdarsko tradicijo in prakso. Neuskklajene določbe zakona o ohranjanju narave so predvsem naslednje:

1. Program za ohranjanje biotske pestrosti (v okviru nacionalnega programa varstva narave), ki ga zakon predvideva, ne upošteva nacionalnega programa razvoja gozdov - kot sicer enakovrednega programa - v katerem so predvideni tudi ukrepi in finančna sredstva za ohranjanje biotske pestrosti gozdov;
2. spremljanje stanja ohranjenosti narave kot sestavnega dela monitoringa stanja okolja, ki je v pristojnosti »naravovarstva« in se izvaja skladno s predpisi o varstvu okolja, ne upošteva obstoječega monitoringa stanja gozdov ter gozdarskih predpisov in pristojnosti na tem področju;
3. sprejem predpisa o načinu vodenja baz podatkov, potrebnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti in varstvo naravnih vrednot, je po tem zakonu v pristojnosti ministra, pristojnega za varstvo narave, v soglasju s sicer pristojnim ministrom (za gozdarstvo), kar ni usklajeno z zakonom o gozdovih. Tudi za gozdove naj bi tako sprejeli takšen predpis, čeprav ga v veliki meri že vsebujejo pravilnikoma o gozdnogospodarskem in gozdnogojitvenem (1998) ter o lovskogojitvenem (1996) načrtovanju. Namesto tega bi bilo potrebno predvsem dopolniti obstoječe gozdarske podzakonske prepise ali pa vključiti te vsebine v pripravo novega predpisa na podlagi zakona o gozdovih (npr. v okviru pravilnika o varstvu gozdov ali v obliki

samostojnega predpisa o ugotavljanju in spremljanju biotske pestrosti gozdov – za slednjega bi bila potrebna tudi ustrezna dopolnitev zakona o gozdovih).

4. določitev pristojnosti oziroma nalog javne službe ohranjanja narave, ki jo opravljajo organizacija, pristojna za ohranjanje narave (Zavod za varstvo narave) in upravljavci zavarovanih območij; pri tem ni navedena javna gozdarska služba (Zavod za gozdove Slovenije in Gozdarski inštitut Slovenije) kot glavna služba za ohranjanje narave v gozdnih ekosistemih. Glede na naloge, ki jih v okviru javne gozdarske službe opravlja Zavod za gozdove Slovenije in glede na celovit koncept ravnanja (ohranjanja, varovanja in gospodarjenja) z gozdom, ki je uveljavljen v gozdarstvu, pa gre tudi za precejšnje prekrivanje nalog in pristojnosti obeh zavodov, z izjemo zbiranja podatkov o rastlinskih in živalskih vrstah, življenjskih prostorih in ekosistemih.

Zakon o ohranjanju narave tako tudi kot celota ni ustrezno usklajen z zakonom o gozdovih, zato bi bila za uspešno izvajanje z zakonom določenih nalog ter za dobro sodelovanje med obema javnima službama nujna uskladitev obeh zakonov - skladno z mednarodno uveljavljenim načelom o celovitosti ohranjanja in trajnostne rabe sestavin biotske pestrosti, ki bi morala biti integrirana v ravnanje z ekosistemi in ne ločena na t.i. ohranjanje in gospodarjenje, kar je pravzaprav najbolj sporno izhodišče novega zakona o ohranjanju narave.

4 POVZETEK

Članek se omejuje na temeljne mednarodne dokumente, sprejete po letu 1990, ki posredno ali neposredno obravnavajo biotsko pestrost gozdov. Temeljni cilj članka je predstaviti za biotsko pestrost bistvene vsebine obravnavanih dokumentov, analizirati usklajenost naše gozdarske zakonodaje in politike s temi dokumenti in tudi medsebojno usklajenost gozdarske in naravovarstvene zakonodaje ter pripraviti predloge za njuno prilagajanje. Obravnavani dokumenti so bodisi pravno ("*legally binding*") ali pa nepravno ("*not legally binding*") obvezujoči. V prvi kategoriji sta Konvencija o biotski pestrosti (1992, ratifikacija 1996) ter Konvencija o varstvu Alp (1991, ratifikacija 1995) s Protokolom o gorskem gozdu (1996), v drugi pa Agenda 21 - Akcijski program Združenih narodov za uveljavljanje družbeno, gospodarsko in okoljsko trajnostnega

razvoja (1992), Resolucije o varovanju gozdov v Evropi, zlasti strasbourška S2 (1990), helsinški H1 in H2 (1993) ter lizbonska resolucija L2 s prilogama I in II (1998), Vseevropska strategija o biotski in krajinski pestrosti (1996) z Delovnim programom za ohranjanje biotske in krajinske pestrosti v gozdnih ekosistemih za obdobje 1997 – 2000 (1997), Strategija EU o biotski pestrosti (1998) in Gozdarska strategija EU (1998). Od domačih pravnih in strateško-političnih dokumentov obravnavamo Zakon o varstvu okolja (1993) in Zakon o ohranjanju narave (1999) ter Zakon o gozdovih (1993) in Program razvoja gozdov v Sloveniji (1996).

Analiza kaže, da slovenska gozdarska zakonodaja in politika vsebujeta že v zelo veliki meri mednarodno sprejeta načela, priporočila in zaveze glede ohranjanja biotske pestrosti in trajnostne rabe njenih sestavin. Mednarodne zaveze, ki se še ne uresničujejo, so na področju gozdarstva naslednje: (1) monitoring biotske pestrosti gozdov (zaenkrat pripravljamo šele nacionalne kazalnike biotske), (2) ohranjanje biotske pestrosti »in situ« (zaenkrat še ne uresničujemo usmeritev v zvezi z ustanavljanjem večjih zavarovanih območij, kar pa ni v pristojnosti gozdarstva), (3) zagotavljanje proračunskih spodbud za uporabo in prenos okolju prijaznih tehnologij v gorskih območjih (za to bi bila potrebna dopolnitev zakona o gozdovih) ter (4) izdelava ocene stanja biotske pestrosti gozdov na državni ravni (celovita ocena bo mogoča šele, ko bo uveden monitoring biotske pestrosti gozdov). Prvi dve zavezi sta zakonsko obvezujoči (po konvenciji o biotski pestrosti), obveznost zadnjih dveh (po Agendi 21) pa ni zakonska.

Zaveze Protokola o gorskem gozdu, ki so strožje kot v naši zakonodaji in jih še ne uresničujemo, so naslednje: (1) obremenitev zraka s škodljivimi snovmi (predvideno je "zmanjšanje obremenitev do za gozd neškodljive mere"), (2) omejitev številčnosti parkljaste divjadi ("do mere, ki brez posebnih varovalnih ukrepov omogoča naravno pomlajevanje"), (3) omejitev rekreacijske rabe gozda (zakon o gozdovih teh omejitev ne določa) in (4) podpiranje ter povračilo stroškov lastnikom gozdov (med drugim protokol predvideva zadostno regresiranje ukrepov oziroma opravljenih storitev, ki prispevajo k ohranjanju in sonaravnemu razvoju gorskih gozdov). Za uresničevanje druge, tretje in četrte zaveze protokola bi bile potrebne tudi ustrezne dopolnitve naše zakonodaje (zakona o divjadi in lovstvu ter zakona o gozdovih).

Naša gozdarska zakonodaja in politika sta okvirno skladni z najnovejšimi strateškimi usmeritvami glede biotske pestrosti, ki jih je v letu 1998 sprejela EU. V Sloveniji bodo – tudi zaradi pridružitvenih prizadevanj – najprej potrebne ocene vplivov na ohranjanje in trajnostno rabo sestavin biotske pestrosti, kar bo podlaga za izločanje posebno varovanih območij v gozdovih – skladno z EU navodili, ki urejajo »habitate« in »ptice«. Predhodno bo seveda potrebna tudi za Slovenijo – skladno s sklepom EU o biotski pestrosti – določitev ključnih sestavin biotske pestrosti. Gozdarska strategija EU poleg splošnih usmeritev, ki jih sicer vsebuje tudi naš nacionalni program razvoja gozdov, posebno poudarja le ohranjanje tradicionalnih pašniško-gozdskih sistemov gospodarjenja, kar je pomembno tudi za slovenske razmere (nizki Kras). Posebno pa velja omeniti tudi zavezo (oblastem) za vključevanje lastnikov gozdov v proces odločanja o izbiri zavarovanih območij v gozdovih, ki je sicer posredno (pri načrtovanju) že vgrajena v našo gozdarsko zakonodajo, dejansko pa v praksi še ni prav zaživel.

V nasprotju z dobro usklajenostjo zakona o gozdovih z mednarodnimi pravnimi akti o takšni usklajenosti pri domačem zakonu o gozdovih in zakonu o ohranjanju narave ni mogoče govoriti. Zakon o ohranjanju narave ne upošteva dejstva, da je biotska pestrost gozdnih ekosistemov že vgrajena v zakon o gozdovih in nacionalni program razvoja gozdov ter v sonaravno gozdarsko tradicijo in prakso. Neusklajene določbe zakona o ohranjanju narave so predvsem naslednje: (1) priprava programa za ohranjanje biotske pestrosti (tudi gozdov) v okviru nacionalnega programa varstva narave, (2) spremljanje stanja ohranjenosti narave (tudi gozdov) kot sestavnega dela monitoringa stanja okolja, skladno s predpisi o varstvu okolja, (3) sprejem predpisa o načinu vodenja baz podatkov, potrebnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ki je v pristojnosti ministra, pristojnega za varstvo narave in (4) določitev pristojnosti oziroma nalog, ki jih opravlja organizacija, pristojna za ohranjanje narave (Zavod za varstvo narave), in upravljavci zavarovanih območij; pri tem ni navedena javna gozdarska služba (Zavod za gozdove Slovenije in Gozdarski inštitut Slovenije) kot glavna služba za ohranjanje narave v gozdnih ekosistemih. Zakon o ohranjanju narave tako tudi kot celota ni ustrezno usklajen z zakonom o gozdovih, zato bi bila nujna uskladitev obeh zakonov – skladno z mednarodno uveljavljenim načelom o celovitosti ohranjanja in trajnostne rabe sestavin biotske pestrosti pri ravnanju z ekosistemi.

5 SUMMARY

The article restricts itself to the basic international documents, passed after 1990, which directly or indirectly deal with forest biological diversity. The basic goal of the article is to present the issues in the named documents which are essential for biological diversity, to make an analysis regarding the co-ordination between the national forestry legislation and policy with this documents as well as the co-ordination between the forestry and nature protection legislation and give proposals for their co-ordination. The dealt with documents are either legally binding or not legally binding. The first category comprises the Agreement on Biological Diversity (1992, ratified in 1996) and the Agreement on the Protection of the Alps (1991, ratified in 1995) with a corresponding Protocol on Mountain Forest (1996); in the second category there are Agenda 21 -Work Program of the UN for the Promotion of Socially, Economically and Environmentally Sustainable Development (1992), Resolutions on Forest Protection in Europe, with the emphasis on the Strasbourg S2 Resolution (1990), the Helsinki H1 and H2 Resolutions (1993) and the Lisbon L2 Resolution with annexes I and II (1998), the Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy (1996) with a Work Plan for the Conservation of Biological and Landscape Diversity in Forest Ecosystems for the Period 1997- 2000 (1997), the EU Strategy on Biological Diversity (1998) and the EU Forestry Strategy (1998). Among the domestic legal and strategic-political documents, the Act on Environmental Protection (1993), the Act on Nature Conservation (1999), the Forestry Act (1993) and the Program of Forest Development in Slovenia (1996) are dealt with.

The analysis has shown that Slovenian forest legislation and policy contain internationally accepted principles, recommendations and obligations as to biological diversity conservation and sustainable use of its elements to a relatively high degree. The international obligations in the field of forestry which have not been put into practice yet are as follows: (1) the establishing and monitoring of forest biological diversity (so far national indicators of biological diversity are being in preparation but its integral establishing and monitoring have not been started yet), (2) the conserving of biological diversity »in situ« (the directives in view of the founding of larger protected areas, which is not within the competence of forestry, have not been implemented so far), (3) securing the stimuli from the budget for the use and transfer of environment-friendly technologies in mountain regions (in this regard amendments to the Forestry Act would be necessary)

and (4) working out of the estimate of forest biological diversity situation on a country level (an integral estimate will only be possible on condition the national survey of forest biological diversity has been completed). The first two obligations are legally binding (according to the Agreement on biological diversity), the obligation of the latter two (according to the Agenda 21) is not legally binding.

The obligations of the Protocol on Mountain Forest, which are more strict than in Slovene legislation and are not being implemented yet, are as follows: (1) air pollution with noxious substances (it is planned to »decrease pollution to a degree which would not be harmful to for the forest«), (2) keeping down the number of cloven hooves (»to a degree which enables natural regeneration wi»decrease pollution to a degree which would not be harmful to for the forest«), (2) keeping down the number of cloven hooves (»to a degree which enables natural regeneration wiave to be elaborated in Slovenia, which is also in line with association aspirations and will serve as the foundation of the selection of specially protected forest areas - in accordance with the directives regulating habitats (Habitats Directive) and birds (Birds Directive). Preliminarily, the establishing of the key components of biological diversity will have to be performed for Slovenia - which will be in accordance with the EU Resolution on Biological Diversity (1993 b). Besides the general directives, which are, though, also included in the Slovenian national forest development program, the EU Forestry Strategy explicitly points out only the conservation of traditional pasture-forest management systems, which is also important for Slovenian situation (the Low Karst). The obligation (of the authorities) to include forest owners into the process of deciding on the selection of protected forest areas has to be stressed in particular. The topic has, however, been covered by Slovene forestry legislation regulating planning yet it has not fully been put into practice yet.

Differently from the situation where the Forestry Act is well in line with international legal acts, such co-ordination is lacking in the case of the national Forestry Act and the Act on Nature Conservation. The Act on Nature Conservation ignores the fact that biological diversity of forest ecosystems has already been incorporated into the Forestry Act and the National Program on Forest Development as well as into naturalistic forestry tradition and practice. The regulations of the Act on Nature Conservation which have not been co-ordinated are as follows: (1) the elaboration of the program for the conservation of biological diversity (also of forests) within the scope of the national program of nature conservation, (2) the monitoring of the situation as to nature

conservation (also of forests) as a component part of the monitoring of the environmental situation, in accordance with the regulations on environmental protection; (3) adopting of a regulation on data bases management necessary for biological diversity conservation, which is within the competence of the minister competent for nature conservation and (4) establishing of the competence or tasks of the public service for nature conservation, which is performed by the organisation competent for nature conservation (the Institute for Nature Conservation) and managers of protected areas; the public forestry service (the Slovenian Forest Service and the Forestry Institute of Slovenia) as the principle services for nature conservation in forest ecosystems are not stated therein. Therefore, the Act on Nature Conservation as a whole has not been correspondingly brought in line with the Forestry Act, which calls for appropriate co-ordination of both acts - in accordance with the internationally established principle on the integrity of conservation and sustainable use of the elements of biological diversity in managing ecosystems.

6 VIRI **REFERENCES**

- Agenda 21: Programme of Action for Sustainable Development. Rio Declaration of Environment and Development. Statement of Forest Principles.- The final text of agreements negotiated by Governments at the United Nations Conference on Environment and Development (UNCED), 3-14 June 1992, Rio de Janeiro, Brazil, 389 s.
- Communication from Commission to the Council and the European Parliament on a European Community Biodiversity Strategy. COM (98) 42 final, Brussels, 4.2.1998, 21 s.
- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a Forestry Strategy for the European Union. COM (98) 649 final, Brussels, 18.11.1998, 25 s.
- Council Decision 93/626/EEC of 25. Oct. 1993, concerning the conclusion of the Convention on Biological Diversity.- Official Journal, No. L 309, 13.12.1993, s. 1.
- Council Directive 79/409/EEC of 2 April 1979 on the conservation of wild birds.- Official Journal, No. L103.

- Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the Conservation of Natural Habitats and of Wild Fauna and Flora, Official Journal, No. L206.
- Exploring Biodiversity Indicators and Targets under the Convention on Biological Diversity. 1998.- Washington D.C, BIONET, Gland, Cambridge, IUCN, 18 + 150 s.
- FERLIN, F., 1998. Okviri mednarodne politike ohranjanja in trajnostnega razvoja gozdov v gorskih območjih.- V: Gorski gozd. Zbornik referatov, XIX. Gozdarski študijski dnevi, Logarska dolina, 26.-27. marec 1998, s. 435-450.
- GOLOB, S. (ed.), 1988. Dokumenti vseevropskega procesa o varovanju gozdov v Evropi.- Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije, 63 s.
- Indicators of Forest Biodiversity. 1997.- Working paper prepared for the meeting of the liaison group on forest biological diversity. URL:
<http://www.biodiv.org/sbstta3/sbstta3-i23.html>.
- KRAIGHER, H. / ŽITNIK, S., 1999. Slovenska gozdna genska banka.- *Sodobno kmetijstvo*, 32, 1, s. 46-50.
- LOISKEKOSKI, M. / HALKO, L. (eds.), 1994. European List of Criteria and Most Suitable Quantitative Indicators. Sound Forestry - Sustainable Development.- Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe, 16-17 June 1993 in Helsinki. Helsinki, Ministry of Agriculture and Forestry, 20 s.
- Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy.- Council of Europe, UNEP, European Centre for Nature Conservation, 1996, 50 s.
- PAVLE, M., 1997. Semenski sestoji v Sloveniji. Register (II. revizija).- Ljubljana, Gozdarski inštitut Slovenije, 60 s.
- Poročilo o delu Zavoda za gozdove Slovenije za leto 1998. Poročilo Zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 1998. 1999.- Ljubljana, Zavod za gozdove Slovenije, 53 + 36 s., 14 pril.
- Pravilnik o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih. -Uradni list RS, št. 5 / 1998.
- Pravilnik o vsebini lovskogojitvenih načrtov območij. -Uradni list RS, št. 19 / 1996.
- Program razvoja gozdov v Sloveniji (NPRG). -Uradni list RS, št. 14 / 1996.
- Protokol o izvajanju Alpske konvencije iz leta 1991 na območju gorskega gozda. Protokol gorski gozd. 1996.- Končni tekst. Brdo pri Kranju, 16 s.
- Sound Forestry - Sustainable Development.- Documents. Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe, 16-17 June 1993 in Helsinki. Helsinki, Ministry of Agriculture and Forestry, 56 s.

- ŠINKOVEC, J., 1994. Pravo okolja. Načela in mednarodnopravni prikaz.- Ljubljana, Časopisni zavod uradni list RS, 260 s.
- WEISENBERG, K. / HALKO, L. / RIZK, N. / VELTHEIM, T. (eds.), 1993. Report on the Follow-Up of the Strasbourg Resolutions.- Helsinki, Ministry of Agriculture and Forestry, 203 s.
- Work-Programme on the Conservation and Enhancement of Biological and Landscape Diversity in Forest Ecosystems 1997 – 2000. Adopted at Expert-Level by the Third meeting of the Executive Bureau of the Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy, 20-21 November, 1997, Geneva, Switzerland, and by the Fifth Expert Level Follow-Up Meeting of the Helsinki Conference and Third Preparatory Meeting of the Lisbon Conference on the Protection of Forests in Europe, 8-9 December, 1997, Geneva, Switzerland, 21 s.
- Zakon o gozdovih. -Uradni list RS, št. 30 / 1993.
- Zakon o ohranjanju narave.- Uradni list RS, št. 56 / 1999.
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o biološki raznovrstnosti (MKBR).- Uradni list RS, Mednarodne pogodbe, št. 7 (Uradni list RS, št. 30) / 1996.
- Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu Alp (Alpske konvencije).- Uradni list RS, št. 5 / 1995.
- Zakon o varstvu okolja. -Uradni list RS, št. 32 / 1993.

7 ZAHVALA **ACKNOWLEDGEMENTS**

Zahvaljujemo se Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter Ministrstvu za znanost in tehnologijo za financiranje CRP projekta »Ohranjanje in primerno pospeševanje biotske pestrosti gozdov v Sloveniji«, v okviru katerega je nastal ta članek. Slovenija s tem projektom posredno uresničuje mednarodne zaveze, sprejete v okviru III. ministrske konference o varovanju gozdov v Evropi.

UDK 630 * 1/9 + 674 (06) (497.12) = 863
GDK 1/9 (06) (497.12) = 863

ISSN = 0351-3114

SLOVENIAN FORESTRY INSTITUTE
University of Ljubljana, Biotechnical faculty
Dep. of Forestry and Renewable Forest Resources & Dep. of Wood Science and
Technology

RESEARCH REPORTS
Forestry and Wood Science and Technology
60

Ljubljana 1999